

Revista Noastră

Anul II Nr. 3 (12) / martie 2005

Fondată de Bogdan Petriceicu HASDEU la 15 septembrie 1887
Seria a patra, editată de Cercul literar «Geo Bogza» și Fundația «Hasdeu»

Dan Crecan - Pridvor la Valea Doftanei

Din cuprins: ♦ Cronica literară - Costanțin Trandafir - Nicolae Breban, Recurs asupra metodei ♦ Poezie - Petre MANOLACHE, Vasile Ioan CIUTACU, Valentin GHEORGHIU ♦ Proză - Mircea TECULESCU ♦ Cartea de istorie - Victor Dumitru - Tinta roșie ♦ Enciclopedia Hasdeu - Dumitru Matală - Omul de cultură ♦ Cadente reflexive - Viorel Cernica - Natura urii ♦ Context - Cristian Grăciun - Jurnalism cultural ♦ Fragmentarium - Theodor Codreanu - Creștinismul în oglindă (III) ♦ Folclor - Blestemul ca motiv folcloric - Gherasim Rusu Togan

Poezia românească postdecembristă

Cât privește situația poeziei postdecembriste, scepticismul predomină, ca, de altfel, în oricare alt domeniu. Printre puținii optimiști, dar cu atenția, totuși, trează, mă prenumăr, ca și într-o discuție despre proză, când am venit cu niște argumente, deloc inventate, care dădeau de înțeles că e chiar vorba de bunăstare. Nu înseamnă că tot belșugul e bun, știută fiind spusa isteată că există mulți autori, dar mai puțini scriitori veritabili. S-a discutat, în colocviile noastre, și despre grafomanie. Cu atât mai mult poezia suferă de meteahna hipertrofiei, pentru că ea, fața de proză/roman, reacționează mai prompt la mutații estetice sau la percepția unor schimbări socio-istorice. Așa că, după invazia literaturii non-fictive, a eseisticii și a traducerilor din primii ani '90, sau simultan, poezia și-a reclamat drepturile legitime, doar românul s-a născut poet - nu-i așa? El, românul, e civic, sentimental, elegiac, meditativ, moralist, satiric, impresionabil - cum să nu compună versuri cel predestinat poeziei?

(O dezbatere în pag. 7-10)

**Ieronim
TĂTARU**
«Opera lui Caragiale
a constituit o pasiune
permanentă a mea»

EVENIMENT. Julia Hasdeu - Opera poetică O poezie la întâlnirea între culturi

Chiar dacă nu s-a petrecut chiar în ziua în care se împlinesc 167 de ani de la nașterea lui B. P. Hasdeu, Sărbătoarea de sâmbătă, 5 martie, a beneficiat de un neașteptat spor de public. Mi-am amintit, cu durere, de respingerea în Consiliul Local a inițiativei de a se face un studiu de fezabilitate pentru o sală de conferințe în grădina Muzeului Memorial (unde s-ar fi putut prevedea și spații pentru bibliotecă Castelului, în continuă creștere cantitativ și calitativ, pentru o sală de studiu-lectură, toate la standarde ale mileniului în care trăim). Dar...

Programul, de această dată, a fost dedicat cu precădere ficei savantului, Julia Hasdeu. Pe lângă lansarea elegantului volum bilingv „Oeuvre poétique / Opera poetică”, au mai fost prezentate „Paralipomene”, „Epistolar” și „Julia Hasdeu – Omagiu la 135 de ani de la naștere”, cărți realizate de Editura Asociației Culturale Julia Hasdeu din București. Este de remarcat că realizarea volumului-vedetă, editat de Saeculum, cu studiu introductiv de Jenica Tabacu și postfață de Ionel Oprîșan, a fost finanțat integral (tiraj 1500 de exemplare, 784, 218.000 lei) de Ministerul de Externe francez și Ambasada Republicii Franceze la București. Deloc, așadar, întâmplătoare cuvintele cercetătorului și editorului I. Oprîșan, din al cărui discurs reluăm câteva scurte fragmente.

„În acest volum am cuprins întreaga creație a Juliei Hasdeu, în limba română și în limba franceză. Această ediție lămurește o seamă de aspecte mult discutate, putem discerne o seamă de preferințe tematice care au circulat în opera ei, găsim prezente diverse momente din existența ei. [...] Nu avem, din nici un punct de vedere, temei s-o considerăm strict autoare de poezii în limba română. Chiar dacă tatăl său, Bogdan Petriceicu Hasdeu, i-a publicat unele creații încă din timpul vieții. Sunt versuri, e adevărat, care prefigurează *Luceafărul* eminescian, valoarea lor fiind aceea că au fost scrise la o vârstă când Eminescu nu scrisese *Luceafărul*. [...] Julia nu poate, din păcate, să ocupe locul pe care l-ar fi meritat dacă poeziile ei de limbă franceză ar fi fost scrise în limba română. Închipuți-vă că am avea această bogată operă, pe care ea a lăsat-o la o vârstă, sigur, tânără, crudă, fragedă. (...) Cele două volume publicate de B. P. Hasdeu la Editura *Hachette* merită să fie socotite poezii de valoare în limba franceză, așadar aparțin literaturii franceze. Din acest motiv Ministerul de Externe francez a dat bani pentru această ediție elegantă. Din punct de vedere al literaturii române sunt puține punțile care o leagă pe Julia Hasdeu de filonul esențial al poeziei noastre. Totuși, interesant este că, deși ea n-o mărturisește niciodată, în toate manuscrisele sale, cel mai apropiat poet cu care are niște conșonanțe evidente este Eminescu. Aveți acum la îndemână întreaga operă poetică a Juliei Hasdeu și puteți vedea strălucirile, răsfărângerile eminesciene; dar nu ca o imitare, ci răsfărângerii sufletești, o consubstanțialitate. Când am alcătuit studiul pe care l-am intitulat „O poetă la hotarul dintre culturi”, mi s-a părut că există trei piste de abordare a creației Juliei. Una era aceea a legăturilor cu literatura română. A doua pistă era aceea a cercetării poeziei ei ca poezie franceză. A treia perspectivă mi s-a părut, în disputa aceasta, dacă e literatură română sau e literatură franceză, de a o judeca în afara timpului și spațiului, în funcție de frecvența motivelor cu circulație universală. Am găsit lucruri foarte interesante!” (Agent)

Revista *Axioma* împlinesc 5 ani de la apariție, așadar se cuvine să transmitem realizatorilor felicitări pentru consecvența cu care nu ostenesc să fie în primele rânduri ale frontului spiritualității românești și să urăm viață lungă revistei, spre folosul cititorilor și al creatorilor de la publicațiile surori.

Cuprins

- Nicolae Breban, Recurs asupra metodei (C. Trandafir) - 3
- Ierolim TĂTARU - «Opera lui Caragiale a constituit o pasiune permanentă a mea» (Interviu de E. Toma) - 5
- Colocviu - Poezia românească postdecembristă (participă Theodor Codreanu, Viorel Dinescu, Liviu Ioan Stoiciu, C. Trandafir) - 7,8,9,10
- Eseu - Creația populară - artă sau meșteșug? (Elena Dinu) - 11
- Cartea de istorie - Victor Dumitru - Ținta roșie (Codruț Constantinescu) - 12
- Enciclopedia HASDEU - Omul de cultură (Dumitru Matală) - 13
- Poezie: Petre MANOLACHE, Vasile Ioan CIUTACU, Valentin GHEORGHIU - 14, 15, 16
- Proză - Mircea TECULESCU - 17
- Autori și cărți: Despre câteva nuduri autentice ale educației (Camil Viorescu); Privind înapoi fără mânie (C. Cristescu); Gellu Dorian - Sfârșitul sau momente din viața unui om falsificat (Florin Dochia); Vlad Zbârțciog - Orizont pierdut (G. Rusu); Vlad Zbârțciog - Mihai Cimpoi sau despre dreapta cumpănă românească (tr: Constant) - 18-23
- Un cititor rural aruncat în democrația culturii II (scrisoare de la Ion Liță) - 23
- Creștinismul în oglindă (III) - glose nietzscheene (Theodor Codreanu) - 25
- Cadente reflexive - Natura urii (Dramă într-un act) (Viorel CERNICA) - 26
- CortexT - Jurnalism cultural (Christian Crăciun) - 28
- Folclor - Blestemul ca motiv folcloric (Gherasim Rusu Togan) - 29
- Revuista revistelor - 30
- ADRIAN MARINO. IN MEMORIAM - 31
- Puterea lecturii (Florin Dochia) - 32

Semnal

George Cugler
Apunake și alte fenomene.
Afară-de-unul-singur,
Ed. Compania,
Buc., 2005

Fundatia Hasdeu înfiiințată în 1991

Cod fiscal 7735840
cont RO18 RNCB 3910 0000 2507 0001
editează

Revista Nouă

Redacția:

Constantin Trandafir (*director*), Florin Dochia (*redactor-șef*), Serghie Bucur, Viorel Cernica, Christian Crăciun, Lidia Nicolae, Gherasim Rusu Togan, Jenica Tabacu, Emanoil Toma, Ioana Ursu
Materialele se trimit cu mențiunea «Pentru Florin Dochia» prin fax 0244-306.107 sau 0244-336.291, prin e-mail revista.noua@4x.ro sau florindochia@yahoo.com sau prin poștă la Casa de Cultură «Geo Bogza», str. Griviței, nr. 95, cod poștal 105.600 CÂMPINA, jud Prahova.
Contact la tel.: 0788-324.975 sau 0244-336.774

Acest număr apare și cu sprijinul
CONSILIULUI MUNICIPAL
CÂMPINA

ISSN 1223 - 429X

15.000 LEI / 1,5 lei

Materialele nepublicate nu se înapoiază.
Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține în exclusivitate autorilor.

Revista se poate procura de la chioșcul Muzeului Literaturii Române (București) și de la redacție.

Tiparul executat la PREMIER Ploiești

De obicei, naratorul ia distanță estetică față de întâmplări și personaje, le trece acestora din urmă inițiativa. Reflectorii își spun cuvântul și, ca și autorul, au pasiunea de a privi cu lupa și o disponibilitate a sporovăielii până la vecinătatea tropismului. Altfel spus, textul e digresiv, dar nu redundant. Nicolae Breban nu scrie „frumos”, ci bine. Realitatea cea mai banală se transformă, miraculos, în calitate imediată, ca la Blecher, iar când narațiunea ajunge pe mâna lui Paul, fantezia nu mai are limite. Ea este lăsată să vagabondeze în voie, împreună cu o zăbavă care intrigă. Până să intre în casă Mateiaș cu Miloia, e nevoie de mai mult de două pagini descriptive. Rareori, tot potrivit cerințelor contrastului, în marasmul existenței trivializate, cu brutalități incredibile, crime, anchete torturante, răsare și câte o oază lirică, discordantă în peisaj: „Se opriră și priviră în urmă și o clipă doar, o clipă lungă cât eternitatea, totul rămase nemișcat: strada întunecată ca un tunel, pata de lumină în care plutea acea vilă blestemată, aerul delicat al nopții în care cădeau îngeri cu un zâmbet fals pe buze, cu aripile fâșâind prin mirosurile suave, înghețate, din jur”. Nu lipsesc referințele livrești (Paul și Mateiaș sunt buni cititori), iar, la un moment dat, se distinge un fel de textualism: „Luându-se pe urmele pistruiatului, Paul se întreba ce rost mai avea și viața asta dacă existau cărțile care o arătau mai bine și mai curat decât putea fi văzută cu ochii liberi, sau, invers, ce rost mai aveau cărțile dacă... pentru că lui, uneori, i se încurcau toate acestea prin cap și ar fi dorit, din fundul sufletului, împreună cu atâția alții, bine intenționați, ca lucrurile, de vreme ce trebuie trăite, să fie ceva mai simple, mai bine organizate! Dar chiar și această expresie: «mai bine organizate» era chiar o expresie reală sau una inventată pentru afișe, cărți, conferințe și altele de acest soi?!”

Toată structura cărții se bazează pe intuiția extremelor care se ating, pe „echilibrul între antiteze” care, am văzut, constituie însuși izvorul vieții, sensul ei, obișnuitul și neobișnuitul ei. Stranii nu sunt numai cele trei crime care, cum e normal, până la sfârșit nu-și găsesc explicația și creează tensiunii fulminante în, până atunci, pașnicul orășel de munte. La fel de neverosimile se dovedesc a fi reacțiile personajelor care ies din sfera normalității. Existența anostă din „provincia care ucide”, deși respiră aerul tare al înălțimilor, capătă aspect de „văgăună” în care mișună demonii. Provincialitatea devine „groasă”, trivială și abrutizată. Dar aici trăiește prea frumoasa și misterioasa Irina, prima ființă pe care o întâlnește în gară adolescentul (sau mai bine zis: întârziatul în adolescență) Paul, venit de nu se știe unde pentru nu se știe ce. Personajul e, pur și simplu, fascinant tocmai prin contrastele firii sale, de-o ciudățenie excesivă. Firav, „cu capul în nori”, „cam scrântit”, cred cei mai mulți, are „o memorie confuză și hazlie”, o imaginație debordantă. Când abulic, când frenetic, el, mitomanul, povestește mereu despre fapte reale deviindu-le în fantasmagorie. La un moment dat, bolnav nu-i clar de ce anume, istorisește febril, în transă, lui Krinitzki care îl asistă și-l ascultă cu docilitatea-i samariteană. Altă dată plămăiește delirant, fără oprire, nebăgând de seamă că ascultătorul îl părăsise. Interesant e că, pe lângă născociri, ficționarul emite și reflecții profunde despre trecut și modernitate (!), dragoste și moarte. El, cel mai neajutorat, spune uneori lucruri esențiale. Evident, ficțiunea ține, ca

totdeauna de anormalitate; doar logica poeziei e antilogică. Are „reprezentări” de artist. În toate, în bucurie, neliniște, suferință reacționează anapoda. Paroxismul confirmă aceasta. Boala, aidoma. Paul e luat peste picior, insultat și bătut, fără să riposteze decât prin uimire, nepricepând sensul acestor atitudini aberante. Nici inteligentul și într-o bună măsură inventivul Mateiaș, în ordine practică, nu-l înțelege; „e un psihopat, un isteroid (...) un mitoman și... în sfârșit! Uneori îmi face și milă! Acum trece printr-un fel de criză și e nelipsit Krinitzki de lângă el, transformat în infirmieră!”; „un martor contradictoriu, individ cu o gândire incoerentă, înflorită, lipsită de ceea ce se cheamă logică, un mitoman”; „nu are nici organul sau simțul acela nevăzut pe care îl posedă și natura cea mai primitiv-umană, de a deosebi realitatea de non-realitate, de fantezie, vis, sau cum vreți să-i spuneți”. Dar recunoaște că relatările lui Paul sunt „incoerente - aparent incoerente” și spune „adevărul în felul lui”. Fără trecut, fără identitate, el are identitate cu sine însuși, „coapartenență”. În ordinea morală, el face parte, totuși, din categoria vinovaților fără vină, culpabil fără mântuire: contribuie, fără să știe, la a doua crimă, tartor imprudent și lipsit de voință la uciderea lui Krinitzki. E vinovat din cauză că mai tot ce face pare a fi făcut greșit. E vinovat și pentru inocența lui aiuritoare. Celelalte personaje, cu trăsături, poate, mai intense, mai complicate, n-au inefabilul măreției și decăderii lui Paul.

Și gigantul Krinitzki e un „scrântit”, natură contradictorie. Predicatorul, „sfântul”, cu prozelitzi care îl adoră, contrapune forței sale fizice bunătatea creștinească, dar pentru asta își atrage și adversități: „Băicuțu e însă un om tare, mai tare decât toți cei de aici la un loc și asta ei nu pot suferi... Și nu că e puternic și are pumnul vârtos, nu pentru că i-ar împărăștia numai cu răsufflarea... nu, aceasta oamenii uneori mai iartă pentru că țaria trupului e slabă și trecătoare... nu, ei îl urăsc și o să-l omoare pentru că îi întrece în bunătatea inimii... în puterea lui mare care i-a dat-o Domnul de a-și înfrâna pornirile trupului său, de a-i supune și umili. Lupta lui cea mare nu e cu ei, ci cu trupul său pe care îl va supune neîncetat și de care se teme ca de diavol”. Aceste cuvinte le spune cel mai aprig acolit al „maestrului”, Miloia, autorul celor trei crime. E conștiința ajunsă în pragul nebuniei, o patologie paradoxală, paranoia unui „joc” la care participă pierderea de sine și calculul ucigaș. Tot plutonierul (dacă o fi plutonier!) detectiv, care apare ca un *raisonneur*, găsește explicația asasinării lui Krinitzki de către discipolul dezaxat: vinovăția de a nu fi radical și în ură și, pe de altă parte, demența lui Miloia de a-și închipui că el era cel ales, el posedă cheia adevăratei învățături și forța «morală» de a răspândi adevărata «credință». Aceeași structură divergentă marchează și enigma existențială a Irinei. Frumusețea ei tulburătoare, marmoreană, distantă, o face atât de vulnerabilă. Această femeie suavă e în stare să suporte cea mai cumplită caznă. Destinul i-a asigurat partea ei de culpabilitate și i-a arătat și râul Lethe care duce spre iad. Altminteri, ea știe că ființa ideală este un mit.

Se înțelege, corect, că atât Paul cât și Irina și Krinitzki sunt victime și condamnați, îngeri și demoni (ai suferinței) și că în această dualitate stă nota cea mai profundă a romanului *Animale bolnave*.

L-am întâlnit, apoi, cu prilejul diferitelor dezbateri despre tradițiile literaturii noastre. Mi-amintesc de una dintre aceste, condusă de regretatul G. C. Niculescu. Se vorbea despre curentele moderniste. Era o perioadă când abia se reconsiderau aceste curente. A fost o discuție deosebită în jurul simbolismului și dl. Eugen Simion a intervenit cu o interpretare extrem de modernă a acestui curent, cu referire la manifestarea lui în literatura europeană și cu înrâurirea pe care a avut-o asupra literaturii române. Este interpretarea care, ulterior, s-a impus în istoria și critica noastră literară. L-am întâlnit, de asemenea, în repetate rânduri, la vremea când eram director al Casei Corpului Didactic Prahova, ca invitat al acestei instituții să conferențieze în fața profesorilor prahoveni. De obicei, nu venea singur, ci cu alte personalități de primă mărime ale culturii românești contemporane, cum ar fi Al. Piru, Marin Sorescu, D. R. Popescu. Erau momente deosebite, de grație. Era firesc, așadar, ca, atunci când Universitatea ploieșteană a avut capacitatea instituțională - facultatea de filologie s-a înființat după 1990 -, să acorde lui Eugen Simion titlul de Doctor Honoris Causa.

Sunteți unul dintre cercetătorii de prim rang ai operei lui Caragiale. Cum s-a produs această întâlnire fastă? Ce vă atrage cu precădere în această lume atât de specială?

Opera lui Caragiale a constituit o pasiune permanentă a mea. Chiar lucrarea mea de absolvire a facultății aborda tema povestirilor lui Caragiale din punct de vedere al surselor ei străine. După aceea, am continuat această preocupare de adâncire a operei lui, interesat fiind, cu deosebire, de a aduce unele elemente noi, atât în ceea ce privește viața scriitorului, cât și în ceea ce privește interpretarea operei marelui clasic. Am umblat mult prin arhive și am descoperit o seamă de documente care au sporit cunoștințele despre viața scriitorului. Cât privește opera, am privit-o atât în cadrul devenirii literaturii române, cât și comparând creațiile caragialiene cu o seamă de lucrări de primă importanță ale literaturii universale. Astfel, preocuparea mea pentru comparatism s-a reflectat și în cazul studierii operei lui I. L. Caragiale.

Mai aveți proiecte caragialiene?

Proiectul meu cel mai mare în momentul de față este acela de a strânge într-o singură carte tot ceea ce am scris până în momentul de față despre Caragiale. Operația de alcătuire a asemenea carte nu este dificilă. Cel mai dificil va fi să aflu care sunt posibilitățile de a o tipări. Nu știu dacă e vorba de sponsorizare, poate voi găsi o editură care să fie interesată de această carte, deși mă tem că va fi greu, proporțiile volumului fiind considerabile: am ajuns la peste șapte sute de pagini.

Aveți o mare aplecare către conexiunile dintre literatură și artele plastice. De unde această tentație „sinestezică”?

Pasiunea mea pentru artele plastice este veche, încă din anii liceului. Inițial, am intenționat să fac studii de istoria artei. Din varii motive, nu mi-am îndeplinit această dorință. Am continuat, însă, să citesc mult de istoria artelor, am urmărit, ca student, cursuri de istoria artelor acolo unde se predă această disciplină. Filologia nu avea atunci un asemenea curs. Mai târziu, am cercetat opera unor pictori și am descoperit, am studiat relațiile între literatură și pictură. Mai clar se văd lucrurile în această ultimă carte apărută la „Premier”, „Semne 2”, pe care am subintitulat-o „Pana și penelul”, relevând, în felul acesta, relația dintre cele

două arte, a cuvântului și a imaginii.

De cinci ani conduceți revista „Axioma”. Vă rog să fiți amabil și să evocați, pe scurt, istoria acestei publicații cu caracter enciclopedic.

«Axioma» a apărut dintr-o inițiativă a unui grup de intelectuali ploieșteni, majoritatea fac acum parte din redacția revistei. Sigur că, pe măsură ce revista și-a profilat programul, pe măsură ce studiile, articolele, eseurile publicate au avut impact pozitiv la nivel național, preocuparea și interesul pentru substanța revistei și pentru... apariția ei la timp a crescut. Meritul nu-mi aparține mie. Trebuie ținut seama că fără finanțarea acestei reviste de către poetul Marian Ruscu, directorul editurii și tipografiei «Premier», nu ar fi fost posibilă apariția ei în fiecare lună, cu regularitate, atâția ani de zile. Apoi, important este că în jurul acestei reviste s-au strâns o seamă de intelectuali prahoveni care au susținut din punct de vedere calitativ revista și au făcut-o exact dintr-o pasiune pentru literatură, pentru că, se știe, nici redactorii, nici colaboratorii nu sunt retribuiți.

Care sunt relațiile cu colaboratorii?

Colaboratorii sunt, în general, profesori pe care i-am cunoscut în decursul lungii activități didactice, vreo 42 de ani. Sunt de diferite vârste, mi-au fost fie colegi, fie elevi. Intelectuali de excepție în domeniile literaturii, filosofiei istoriei. Se adaugă matematicienii, care au format un grup special în cadrul redacției, în strânsă legătură, însă, cu restul colaboratorilor. Această perspectivă interdisciplinară este un aspect care diferențiază revista noastră de altele.

Cum intenționați să marcați aniversarea celor cinci ani de apariția a «Axiomei»? Pentru o revistă nesubvenționată de Ministerul Culturii ori alt for administrativ este deja o vârstă...

Nu știu dacă vă pot oferi prea multe amănunte despre acest eveniment. Va fi un număr special al «Axiomei», la șaizecelea. De regulă, în martie publicăm multe texte despre Nichita Stănescu. Așa vom face și acum. Între altele, discursul academicianului Eugen Simion la primirea titlului de Doctor Honoris Causa, care se referă în mod substanțial la Nichita Stănescu și locul său în literatura română.

Ați vorbit, la Câmpina, foarte frumos despre «Revista Nouă». A ajuns, iată, la numărul 12.

«Revista Nouă» a devenit, neîndoind, una dintre publicațiile culturale importante ce apar în momentul de față la noi. Nu exagerez când spun acest lucru și mă bazez pe calitatea materialelor publicate încă de la început. Ceea ce mă impresionează, atunci când citesc «Revista Nouă», este faptul că reușește să se mențină în permanență în actualitatea literară. Acordă, cu prioritate, atenție scriitorilor contemporani, păstrează legătura cu mulți dintre acești scriitori, atât prin textele pe care le publică despre ei, cât și prin interviurile pe care revista le oferă cititorilor. Este o orientare fundamentală a «Revistei Noi», aceea de a fi în permanență actualitate literară. La un an de apariție, nu am a ura revistei decât să-și păstreze aceste calități și să aibă viață lungă și de prestigiu. Nu mă îndoiesc că așa va fi, cu redacția pe care o are. Merituoasă este și inițiativa susținerii financiare locale, comunitatea câmpineană, iată, nu este indiferentă la valorile culturale, la legăturile și schimburile spirituale cu lumea.

Vă mulțumesc și felicitări pentru cei cinci ani ai revistei pe care o conduceți.

Emanoil TOMA

Theodor CODREANU

Poezia - o moarte amânată

S-a scris mult despre criza literaturii postdecembriste. Evident, și despre aceea a poeziei. Dar, de la Hegel încoace, observa Gianni Vattimo, un mic idol italian al postmoderniștilor, moartea artei este mereu anunțată și mereu amânată. Ca și sfârșitul lumii. Dar se vede treaba că *sfârșiturile* acestea, inclusiv la istoriei, nu depind nici de NATO, nici de jihadul islamic, nici de postmoderniști, nici de Vladimir Voronin chiar. Constatăm cu oarecare mirare că poezia românească, foarte aproape de a pieri cu totul după 22 decembrie 1989, încă mai respiră și chiar izbucnește vijelios pe ici, pe acolo, deși nouăzeciștii și douămiiștii sunt gata-gata s-o îngroape până la gât în dejecții sexuale și scatologice. S-ar putea s-o salveze, cine știe, spectaculos, douămiizeciștii, o dată cu intrarea noastră în Uniunea Europeană, când or să fie citiți, cu mare pasiune, de căpșunarii din Spania, între două recolte record.

Până una-alta, se pare că poezie postdecembristă a fost onorabil salvată tot de cei din generațiile mai vechi, de supraviețuitori șazeciști, șaptezeciști și optzeciști, ca Ana Blandiana, Grigore Vieru, Cezar Ivănescu, Mircea Cărtărescu (*Levantul*, capodopera sa, apărând, totuși, după 1989), Liviu Ioan Stoiciu, Gellu Dorian, Bogdan Ghiu, Emilian Marcu, Ion Beldeanu, Emilian Galaicu-Păun; Ion Gheorghe și tot așa, ca să-i amestecăm și să conchidem, alături de N. Manolescu, că, de fapt, toți poeții contemporani sunt postmoderniști sau nu sunt deloc. Poate cu excepția lui Adrian Păunescu, fiindcă el s-a încăpățânat să rămână hegelian până la capăt.

Dacă privim cu oarecare atenție peisajul liric

postdecembrist, cu un relief în plină frământare și așa de puțin așezat, vom distinge, totuși, niște încercări de *înnoire*. Paradoxal, uni au vrut să abandoneze *sincronia* cu Occidentul în favoarea celui extrem-oriental, generând așa numita mișcare a *poeziei marțiale* de inspirație japoneză, avându-l ca principal maestru pe Matsuo Basho (1644-1694). În vreme ce textualiștii încheiaseră pariul cu literatura anglo-saxonă, trimitând în postmodernism, iubitorii *haiku*-ului au vrut să-și ia revanșa în primul deceniu postdecembrist, înființându-se „școli” în principalele orașe ale țării, cei mai buni dovedindu-se a fi regretatul Florin Vasiliu și Șerban Codrin. Acum, entuziasmul s-a cam istovit, fie și din pricină că *haiku*-ul și variantele lui cer inițiere și cultură serioasă și contravin verbiajului european, cu precădere celui românesc. Paralel, optzeciștii și-au luat o ultimă revanșă, strălucind mai departe în fața orientaliștilor, prin racolarea nouăzeciștilor la postmodernism. Acum, și ei par obosiți, și încep să evadeze unul câte unul spre alte orizonturi. Deja Mircea Cărtărescu a anunțat moartea postmodernismului, preferând să scrie proză, critică literară. Un Liviu Ioan Stoiciu a intrat în faza *kynică* a creației, Florin Iaru face *show-uri* la televiziune, ca foarte vioi *teleintelctual*, ce-i drept, tot în spirit ludic-postmodern, H. R. Patapievici și i-a ridicat în cap pe teoreticienii radicali ai postmodernismului de la *Observator cultural*, în frunte cu Ion Bogdan Lefter, din pricina schimbării cu 180 de grade a filosofiei simulacrelor, în *Omul recent* (2001). Și exemplele ar putea continua. Dar, în pofida tezei că *originalitatea* e desuetă și că literatura înseamnă altceva decât *parodiare fără margini*, cred că din tot acest *haosmos* literar se vor alege, până la urmă, tot cei mai talentați și care au ceva de spus. Deacă nu a trecut vremea poeziei, nu a trecut nici vremea geniului.

Viorel DINESCU

„Unde ni sunt visătorii?”

Este aproape imposibil ca, într-un spațiu oarecum restrâns, să putem dezbate această temă extrem de bogată și având o mulțime de implicații colaterale. De aceea, voi căuta să spun numai câteva din datele pe care le consider eu cele mai actuale în poezia noastră contemporană. În primul rând, mă declar totalmente nemulțumit de multe producții ce par prin anumite producții de gen. Este clar că tinerii poeți sunt îndrumați greșit de maeștrii lor, din moment ce au renunțat la o exprimare care să cultive armonia, semnificația și specificul limbii noastre române. Există o serie întreagă de mentori, unii școliți prin alte părți, care creează impresia că intenționat îndrumă tinerele generații spre o literatură fără nici un Dumnezeu, care a renunțat la prozodie, a renunțat la gramatică și refuză orice înțeles al cuvintelor înșiruite în mod arbitrar sub formă de versuri. La un număr mare de poeți, care se consideră ei înșiși postmoderniști, nu știu din ce cauză, am văzut că există obiceiul de a întrerupe versul prin cuvinte spuse pe jumătate sau cu prepoziții fără ca prin aceasta să se obțină vreun efect estetic, dimpotrivă, căzând într-un ridicol lesne de observat chiar de cititorul mai puțin avizat. Desigur, această avalanșă de falsă poezie este și rezultatul faptului că, în majoritatea cazurilor, revistele nu

au redactorii de resort, care să fie dotați cu un adevărat simț critic și cu o reală dragoste și înțelegere a poeziei. Faptul că ai absolvit cursurile de literatură la o facultate nu-ți conferă, în mod automat, capacitatea de a putea emite aprecieri în domeniul artistic.

Din nefericire, mulți dintre îndrumătorii noștri se comportă ca simpli funcționari și nu au reușit decât să îmbâcsească mintea „discipolilor” fie cu elemente fără valoare pescuite din literatura secolelor trecute, fie amestecându-i cu găselnițe ridicole imitate după saltimbanci de pe alte meleaguri.

Uimește faptul că o serie de autori, și unii dintre ei foarte tineri, au început să cultive cu insistență scabrosul, scatologia și sexualitatea în formele cele mai perverse. Bunăoară, surprinde faptul că, la o gazetă destul de meritorie, prin preajma unor responsabili culturali, se află și un personaj care-și poetiza în auzul tuturor, preocupările de autoerotism manifestate chiar într-o zi specială din viața lui. Aceasta este o dovadă nu numai de cinism și de imbecilitate, dar și o dovadă tristă de umanitate a multora dintre rateurile comunității noastre, bănuite că se și droghează, altfel n-ar putea să scrie asemenea uriașe scabrozități. Un alt individ nu a avut altceva mai bun de făcut decât să-ți cânte în versuri mirosul propriilor picioare, în loc să se ducă la baie și să și le spele. Evit să fac nominalizări, care ar însemna un fel de publicitate. E drept, «negativă», dar cu siguranță că, și așa, face plăcere veleitarilor. >>>>>>>>>>>>

Nu vreau să se înțeleagă că sunt opac la noule deschideri în acest domeniu. Mă declar numai împotriva imitației servile, împotriva unei originalități pentru sine-însăși, împotriva notorietății obținute prin scandal, împotriva subordonării talentului poetic unor „regulamente” stupide de grup sau interesului de a face pe plac celui care scoate revista. În această privință, am sentimentul că nici personajele numite în fruntea ministerelor și instituțiilor de cultură nu au totdeauna vocație de manageri și nici dragoste adevărată pentru cultură. De regulă, cu egoism, își urmăresc doar propriul lor *box office*, iar unii dintre ei chiar propriile interese de gașcă. În orice caz, ținând seama că peștele de la cap se împute, de-aici pornește tot răul în situația literaturii noastre contemporane. Se dau fonduri, e adevărat, dar acestea se folosesc partizanal; se dau premii, dar juriile sunt indolente și se lasă convinse de diurne substanțiale, poezii debutanți nu sunt încurajați, nu li se publică, în general, cărți, nu li se acordă dreptul de autor să trăiască, sistemul de difuzare al literaturii e sublim, dar lipsește cu desăvârșire, un tiraj de 30-40.000 de exemplare este de neconceput în zilele noastre, am ajuns să dăm sume colosale ca să publicăm o carte și rămânem cu ea în brațe, fiindcă nu există modalități de desfacere, nici o presă care să popularizeze. Cât despre

Liviu Ioan STOICIU

15 ani de delăsare

Sunt 15 ani de delăsare pentru literatura română originală, în general. Personal, n-am putut să pun, în Decembrie 1989, un zid, care să despartă net apele literare de dinainte și de după Revoluție: în literatura română n-a avut loc o revoluție, a existat o continuitate a creației originale. Natural, poezii (să rămân la ei, la tema anchetei revistei) au publicat după Revoluție poeme scrise înainte de Decembrie 1989 și nimeni n-a ținut cont de datarea lor. Nu mai spun că, încetul cu încetul, s-a pierdut entuziasmul postcomunist, detestata cenzură a dictaturii și-a pierdut definitiv hazul, n-a mai rămas decât poetul singur cu el însuși la masa de scris, care n-a mai prea știut ce să facă, de fapt, mai departe cu libertatea-libertății... Mult prea mulți au abandonat lupta cu ei înșiși la masa de scris, și-au pus în cui condeiul, că și așa nu mai merită să te omori cu firea, să te repeți. Nu se mai citește poezie, pentru cine să te motivezi să scrii? Au rămas pe baricadele proprii doar poezii care au transformat actul de creație într-un ritual terapeutic, prin scris ei se echilibrează, nu sunt interesați de gloria publică - scriu de dragul lor.

În ultimii 15 ani au fost contestate ierarhiile impuse dinainte de Revoluție, când valoarea estetică a contat. Revoluția s-a confundat cu postmodernismul în literatura română, care relativizează totul. După Revoluție, aprecierile critice s-au amestecat, cartea de valoare (rară) a fost ascunsă în spatele cărților mediocre (majoritare). A dispărut critica de autoritate și a apărut critica amicală, complezentă... Sigur, trebuie nuanțat. Dar inclusiv puținii criticii de poezie credibili, în activitate, au făcut compromisuri impardonabile, laudând cărți de poezie mediocre (sau mai degrabă laudând autori mediocri insistenți). Confuzia a intrat în regula jocului, azi poezii din linia a doua, a treia, a șaptea au ocupat scena literară

prețurile astronomice ale volumelor, ce să mai vorbim? Toată lumea simte aceste prețuri în propriul buzunar. Mai voiam să adaug că ministerul de resort, care și-a tot schimbat profilul și care a fost condus de tot felul de cântăreți, dansatori pe frânghie, nu-sa îngrijit nici de înființarea și susținerea unei colecții cu prețuri populare, ale cărei cărți să fie accesibile nenumăraților tineri cu adevărat dornici să ia contact cu marea literatură. Și, în fond, poate că e bine că nu s-au alocat fonduri în privința asta, fiindcă cei de pe la edituri fie le-ar fi tocat între ei, fie și-ar fi publicat reciproc ilustrele lor capodopere.

În acest context sumbru, există, firește, și chipuri luminoase, niște, imprudenți, să le spunem așa, cu har poetic și care își dedică viața pentru descoperirea lucrurilor și a gândurilor frumoase. Sunt destul de mulți, majoritatea necunoscuți marelui public, din cauză că secolul nostru mercantil a ridicat mari bariere în jurul cunoașterii și recunoașterii literaturii. Preferințe speciale, poate și dintr-un motiv justițiar, am pentru poezii *români* din Basarabia și Bucovina, Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Valeriu Matei, Vasile Tărățanu. Merită toată prețuirea poezii ca Liviu Ioan Stoiciu, Lucian Vasiliu, Emilian Marcu, Traian T. Coșovei, Ion Beldeanu, Ioan Moldovan...

(ajutați și de funcții scriitoricești). În numele diversității postmoderniste, poate nu e rău că se întâmplă așa, „oameni suntem cu toții”, poezii „douămiiști” (care nu citesc, nu asimilează mai nimic și n-au conștiința actului artistic în sine) ținând să dea lovitura în acest sens - dar nu se va ajunge nicăieri promovând impostura, până la urmă. De fapt, către ce ne îndreptăm? Facem îndeosebi caz de poezia apocaliptică a acestor 15 ani, dar ea e numai fața nevăzută a aisbergului. Aisberg pe care am cam eşuat cu toții și care se va topi în oceanul călduț, e o chestiune de ani (modelul occidental, al reducerii poeziei la zero, e în curs de derulare și la noi). Ce contează?

Liderii optzeciști s-au retras (sau apar cu antologii din propria poezie), publică pe bandă acum cărți „optzeciști” care, chiar dacă vor, nu mai au ce să demonstreze. Au murit în ultimii 15 ani poezii de vârf, de la Gellu Naum la Mihai Ursachi sau Geo Dumitrescu și Ștefan Aug. Doinaș, au dispărut repere, la cine să te mai raportezi? Câți dintre poezii mari „șazecești” sau „șaptezecești” (laureați ai Premiului Național de Poezie «Mihai Eminescu»), în viață, mai scriu? Îi numeri pe degete pe cei care nu apelează la serti. S-a intrat într-un reflux semnificativ, poezia rămâne o chestiune personală, dacă o scrii, „e treaba ta, nimeni nu te obligă să pierzi timpul cu ea”. Poezii „nouăzecești” au dat de gustul afacerilor literare... E clar că de aici înainte numai poezia de consum va supraviețui, cât mai șocantă, „sexualistă”, care să atragă atenția, intrată pe o piață liberă suprasaturată de produse „spirituale” de proastă calitate (promovate îndeosebi de mass-media audio-vizuală). Vor fi citiți (din obligație de elev sau student) numai poezii cuprinși în manuale școlare sau în cursurile universitare. Poezii nu se mai citesc între ei decât dintr-un interes anume. Public de poezie nu mai există (dacă o fi existat vreodată; deși înainte de 1989 chiar se cumpărau cărți de poezie, iar cele apărute în colecția Biblioteca Pentru Toți se clasicizau) decât întâmplător - rude, elevi sau studenți de ai tăi, dacă ești profesor, prieteni de pahar, sau cenacliști, viitori poezii.

Cei mai nou veniți pe scena literaturii, în poezie, după 1989, își cer cu aplomb firesc un rol în spectacol, diferit de tot ce a fost interpretat până acum. S-a autoproclamat „generația '90”. În suplimentul *Nouăzeci* al revistei *Luceafărul* (care a dispărut foarte repede) se reține semnătura lui Cristian Popescu. Fără „program”, „nouăzeciștii” se delimitează de restul lumii mai mult prin persiflaj neguros, inclusiv și tranșant față de optzeciști, socotiți „o generație irosită”, deși din această „manta” se trag cu deosebire, dar cu o categorică respingere a textualismului. Concomitent și cu o mai judicioasă deschidere ca de obicei se manifestă *Echinox*-ul de la Cluj, care, într-un număr quadruplu din 1995, întreprinde o anchetă cu tema sugestivă prin cele două semne, de mirare și de întrebare: „Generația '90!?”. Concluzia e că nu se poate vorbi de o venerație globală, ci de grupuri aparținând acestui deceniu. Generația '90 ar putea fi totalitatea scriitorilor (poetilor, în cazul nostru) care s-au afirmat acum și care, zice-se, ar oscila „între credință și tăgadă” față de postmodernism, abia în condițiile de libertate postcomunistă putându-și împlini promisiunile. Dar ca generație, în sensul consacrat al cuvântului, nu există „nouăzecism”, doar grupulețe care „se bat cu pumnii în piept” de unicitatea lor și se mai bat și între ei. Există, negreșit, solitarii. Grupulețele sunt, de regulă, locale, iar orientarea nu mai este centrată, ci globalizantă. A da nume e cam hazardat, pentru că sunt foarte multe, nu îndeajuns de configurate și cei mai mulți au debutat înainte de 1989. Încă o imprudență nu poate fi chiar păgubitoare: Ioan Es. Pop, Bogdan Ghiu, Mihail Gălățanu, Daniel Bănulescu, Mariana Codruț, Andrei Bodiu, Ruxandra Cesereanu, Ovidiu Nimingean, Aura Christi, Emilian Galaicu-Păun, Marius Oprea, Dan Giosu, Simona Popescu, Marian Drăghici, Adrian Oțiu, Dumitru Chioaru, Simona-Grazia Dima, Vasile Gârneț și alte bune fâgăduieli cărora critica s-ar cuveni să îi acorde mai mare atenție pentru o validare meritată.

Cu atât mai puțin se poate vorbi de o „generație 2000”, măcar că mentorul cenaclului „Euridice”, Marin Mincu, a publicat recent o carte chiar așa intitulată *Generația 2000*, „selecție” efectuată după trei criterii mărturisite: „talentul”, „lectura în cenaclu” și „debutul editorial” (vârsta). Însă nu fac parte poezii Claudiu Komartin, Dan Bogdan Hanu, Mihail Ignat care sunt și talentați și au citit în cenaclu, în schimb sunt bine primiți poeți care n-au volum tipărit. Generație? Având în vedere cele spuse mai înainte în legătură cu căderea în desuetudine a modelului generaționist, nici măcar despre virtualitate nu ne putem permite povesti. Ei, care se mai adună în cete minuscule și mai „fac” programe, sunt „copii teribili” pe linia Marius Ianuș cu al lui *Manifest Anarhist și alte fracturi*. Tot „conspirativ” lucrează și Doina Ioanid, ca reprezentantă a „fetelor de fete” (care par să le ia caimacul „băieților de băieți”). Ei se declară „textualiști mediatici”, ca nouăzeciștii, de tip *fantasy* și *cyberpunk*, „virtuali” *on-line*, „conexioniști”, „himeriști”, „fracturiști”, „utilitariști”, care pun mare preț pe „cultura” hip-hop, *underground*, *kitsch*. Sunt insurgenți, dezabuzăți, resentimentari, sceptici, iconoclaști, jemanfșiati, persiflanți, abulici, schizoizi, egotiști, minimaliști, ludici, depresivi, melancolici. Preferă fronda, faconda, superbia sexualitatea indecentă, mizerabilismul, scatologia, în ton cu unii dintre

înaintașii din imediata lor apropiere, de care jură ci se despart, însă fac bună casă împreună, deocamdată, până la limpezirea apelor. Ar fi o nouă viziune și paradigmă care debutează odată cu anul 2000, „generație” a „revoluției deturnate în confuzia produsă de mineriade și de acapararea puterii de foștii nomenclaturiști din linia a doua”, cum grăiește un tânăr politruc; o „generație” „*posomorâtă, revanșardă, gravă*”, care se înscrie pe axa „*gravitate-autențicitate-firesc*”, în sincronie cu „câteva dintre marile culturi occidentale”. Șansa acestei „generații” stă în consolidarea unei perspective *artistice* în consonanță cu mutațiile care se produc permanent în domeniul respectiv. Spunea Llosa, când ne-a vizitat țara, că „în societățile deschise, literatura a găsit un teren deosebit de bogat, îndepărtându-se de politică: ea e mult mai psihologică, mai spirituală, mai fantastică, permite un plus de visare, proiectarea într-o lume vizionară...”

Deocamdată, au loc dezbateri mai instructive, cum ar fi aceea din revista *Vatra*, cu titlul poruncitor: *Înapoi la lirism!* Încă se poartă „poezia leneșă” („postmodernicească?”), „biografistă” („biografism pre versuri tocmită”), grosieră și megalomană. „Leneșă și cu călduri e poezia de prohab”, „cu desfacerea șlițului sau ridicarea poalelor”: „dar masturbarea în artă e artă delicată, subtilă, nu doar ceva declamat cu provocare”. Tot poezie leneșă, în versiunea criticului de la *Vatra*, este *minimalismul*: „trosc-pleosc și atât”. S-a discutat despre poezie și la Colocviul revistei *Transilvania*, sub coordonarea universitarilor Ion Pop și Simona Popescu. Criticul și poetul Ion Pop e dezamăgit:

Hélène Berton - Mic peisaj andaluz

„Citiți antologia de poezie a generației 2000. Niște domnișoare «poete» din Constanța nu mai știu în care gaură să-și bage condeiul. Pornografia în literatură nu are viitor”. Doamna Simona Popescu (de sexul frumos!) are o părere contrară: „Aceasta este epoca, aceasta este literatura. Există o piață foarte bună pentru literatura porno. Foarte bine. Eu îi stimez pe acești autori”. Vorba doamnei Elena Zaharia-Filipaș: „Fetele spun lucruri obscene”, și numește pe Elena Vladareanu, Oana Ninu, Miruna Vlada... Poezia tinerilor e în chinurile facerii, uneori mai catolică/profetizantă decât avangardismul de altădată, din păcate refractară culturii generale și poetice. Nici măcar nu-și așteaptă ratificarea. În rest, toate cele bune: numeroase debuturi, zeci de festivaluri de poezie, simpozioane, reviste supraîncărcate și, mai ales, două special dedicate acestei muze ademenitoare *Poesis* și *Poezia*. E aproape paradoxal ca într-o lume pragmatică, excesiv de pragmatică, și indiferentă la poezie există atâta efervescență, fie și cu posomorâre și gravitate.

Creția populară - artă sau meșteșug?

Subiectul acesta a cunoscut o diversitate de abordări, fiind analizat din perspectivă etnologică, filosofică, istorică și cea a criticii artistice. Provocării calificative ce o impune oscilația între cele două ipostaze răspunde însuși universul creativ popular, decodificându-se în fața *oricui* e dispus să îl perceapă. Încântătorul tezaur ni se dedică în lumina lui de sărbătoare, aceeași de veacuri, poate o idee mai strălucitoare acum, când funcționalitatea sa a fost semnificativ redusă, anulată de colosul valului civilizator.

Aceasta este moștenirea noastră! Este mărturia ce atestă intensitatea spirituală, simplitatea și în același timp complexitatea gândirii omului unei societăți mai puțin existente azi.

Prin definiție, creația de inspirație folclorică, cu întregul sau areal, are un caracter sincretic, colectiv, anonim. Ea trăiește, respiră într-o perpetuă *interrelaționare*, comunicare, adaptare într-un spațiu și într-un timp proprii.

Casa, gospodăria - axisul lumii vechi, adăpostul milenar al familiei - concentrează în spațiul lor o varietate de obiecte necesare vieții, toate purtând „semnul” creativității și fanteziei artistice.

Arhitectura, portul, ceramica, îndeletnicirile cu iz sărbătoresc (vopsirea ouălor de Paști), cântecele, descântecul - ce fac obiectul studiului mitologiei românești - frumoasele icoane naive ce au ca suport material sticla, toate acestea ne creează imaginea colorată și vie a unei lumi al cărei limbaj se identifică cu cel al operei de artă.

Analiza funcției și structurii categoriilor de obiecte cu rol semnificativ în organizarea interiorului țărănesc evidențiază relațiile de corespondență și complementaritate existente între ele.

Țesăturile - ștergarul, covorul, scoarța, portul tradițional - se deosebesc de la o zonă etnografică la altă, prin modul de expunere, prin dimensiuni, motive și cromatică. În județele Vâlcea și Sibiu, primează albul, negrul, roșul, auriul, iar mai spre vest, culori combinate în pete mici și puncte mărunte.

În Banat, sub influența turcilor de la Orșova și a vecinilor sârbi „se revine la revărsarea de aur pe șorturi” prevăzute anterior cu o fâșie bogată ce împodobește talia cu ciucuri lungi, roșii, contrastând cu puritatea albului fustei sau cămășii.

În regiunea muntoasă a Moldovei, gama cromatică este mai restrânsă, rafinamentul stilistic conturându-se în limitele griurilor colorate.

Interiorul țărănesc încheie în spațiul său atribuit, asemenea unui univers fidel relației de incluziune, piese de ceramică care, prin proporțiile meșteșugite, prin culorile humei și ale smalțului, printr-o organizare a decorului proprie acestui gen, fac dovada corelației util - frumos, în scopul rezolvării unei perfecte funcționalități. O atare caracteristică o prezintă numeroasele talere, străchini, ulcioare, castroane, borcane, chiupuri, obiecte de uz gospodăresc ce au calități plastice și estetice deosebite. Plasate în jurul vetrei, la grindă, pe pereți, vizualizate astfel în ansamblul peisajului pe care îl formează, ele „acționează” asemenea unor accente cromatice într-o compoziție plastică, evidențiind punctele esențiale ale spațiului pe care îl decorează.

Ornamentul - elementul cheie al structurii compoziționale decorative - se afla în relație de complementaritate cu vastul repertoriu motivațional de genul elementului geometric (zig-zag, meandru, romb, asociații linie-punct), al elementului fitomorf (frunze, flori, crenguțe, brăduți, merișoare) cel al elementului avimorf (cocoș, coadă de păun) și nu în ultimul rând ale elementelor antropomorfe și cosmice.

Metodica ornamentației, stăpânită veacuri de-a rândul de meșteri iscușiți, se insuflă fiecărui „artist” într-un limbaj propriu spiritului său, pentru ca mai departe, privitorul să o poată „citi” atât cu instrumentele rațiunii cât și cu sufletul, așa cum observa Marcel Sendrail în „Înțelepciunea formelor”: „orice formă ascunde un dublu sens: ea înseamnă necesitate și înseamnă și frumusețe. Dacă scrutezi cea formă cu instrumentele rațiunii tale, ea nu îți va părea capabilă decât să dovedească și să servească. Dar, dacă o vei înțelege cu tot sufletul, ea îți va arăta frumusețea, tăcuta frumusețe, care copleșește și dănuie.”

Plasticitatea compoziției decorative, în care planul e preferat spațiului tridimensional, e rezultatul jocului de structuri folosite ca motive, prin diverse mijloace de alternare, juxtapunere, repetiție creând astfel un ritm, asemeni notelor pe portativ, creând armonie. Dincolo de aceasta este interesant de remarcat caracterul animist al acestei arte, care, asemenea picturilor rupestre, a manifestărilor artistice primitive, ne poate cu ușurință transpune în lumea acelor vremuri, dându-ne puțința de a vizualiza și a înțelege fenomenele, evenimentele, obiceiurile și credințele aferente lor.

Astfel, complexitatea și unicitatea fiecărui element component al civilizației tradiționale, relevă unitatea stilistică a artei populare românești, definitorie prin varietatea rezolvărilor plastice în care găsim deopotrivă rațiunea execuției formelor cât și sensibilitatea creatoare caracteristică desăvârșirii artistice.

Evidența unei concluzii e discutabil în această lume mitică, în care arta și meșteșugul se contopesc, drumul inovației fiind însă închis pentru creatorul arhaic în măsura în care acuratețea tehnicii sale triumfă într-un spațiu propriu ce are ca determinant sociologic tradiția.

Elena DINU

Victor Dumitru *Ținta roșie*

Cartea domnului Victor Dumitru* reprezintă ultima încercare de rememorare a unor tragice momente trăite de comunitatea câmpineană și nu numai, bombardamentul aviației americane din 1 august 1943 asupra rafinării Steaua Română. Principalul obiectiv al operațiunii Tidal Wave l-au constituit însă cele două rafinării din Ploiești, principalul centru petrolifer al României, care au fost și ele bombardate cu această ocazie. Din cele 178 de bombardiere B-24D Liberator Consolidated, cel mai modern și fiabil bombardier la ora aceea, doar 29 de avioane s-au îndreptat asupra rafinării câmpinene, care avea la acea dată o capacitate de producție destul de importantă, prelucrând 1,750 milioane tone de țiței pe an, fiind a treia rafinărie din Europa și singura producătoare din România de parafină, unsoși și vaselină. Nu e de mirare că nu a fost uitată de către strategii americani. Valul aviatic american a plecat de pe aeroporturile din Libia, din zona orașului Benghazi, traversând Marea Mediterană și peninsula Balcanică, alegând să atace zona petroliferă românească dinspre nord pentru a surprinde apărarea anti-aeriană româno-germană care se aștepta la un atac dinspre sud. Militarii romani și germani nu au fost luați prin surprindere, chiar dacă americanii au ales ziua de duminică pentru a întreprinde curajoasa operațiune. Radarele germane din peninsula Balcanică (mai ales cel de la Atena) au dat alarma încă de dimineață. Ceea ce a surprins a fost altitudinea mică la care bombardierele americane au abordat obiectivele, fapt ce a condus la incapacitatea bateriilor grele de A.A. de a riposta (cele amplasate pe dealurile înconjurătoare). În ciuda acestui fapt, aeronavele americane au ales să se expună unui intens tir al tunurilor ușoare de 20 de milimetri și al mitralierelor aliaților germano-români, ceea ce a și dus la doborârea a 4 bombardiere. Unul dintre ele s-a prăbușit în apropierea comunei Bănești, lângă Câmpina. Cert este că americanii au suferit mult mai puține pierderi în zona Câmpinei decât în zona Ploieștilor, reușind să producă mari pagube instalațiilor de rafinare, reducând producția cu peste 50%. Bombardamentul din 1 august nu a fost și singurul la care a fost supusă mica localitate prahoveană în cel de al doilea război mondial. Anul 1944 a fost unul critic, Câmpina fiind bombardată în noaptea de 5 spre 6 mai 1944 de către aviația britanică, specializată în raiduri nocturne, iar pe 6 mai, de către 200 de bombardiere americane. Ultimele bombardamente suferite de Câmpina au avut loc în ajunul celebrei zile de 23 august 1944, la 10 și 18 august, ducând la distrugerea totală a Rafinăriei.

Interesantă în această carte este combinația dintre relatarea istorică bine documentată, plecând de la sursele disponibile (destul de puține, având în vedere și faptul că aceasta acțiune de bombardament nu a fost unica nici măcar la nivelul României, ca să nu mai discutăm despre nenumăratele bombardamente executate de cea mai puternică aviație din cel de al II-lea război mondial) și istoria orală reprezentată de relatările unor martori direcți ai acelor evenimente «istorice». Am regăsit în cartea domnului Dumitru și amănunte extrem de interesante și relevante pentru istoria locală, amănunte care nu spun absolut nimic celui care nu este familiarizat cu geografia orașului. De exemplu, nu se știa că «pe locul unde astăzi se află unul dintre cele mai înalte blocuri

din Câmpina, strada Tudor Vladimirescu, în perioada 1930-1940 se afla oborul de vite, loc unde, săptămânal, sătenii din comunele limitrofe aduceau animale și păsări pentru a le vinde.» (pag. 49). În această zonă destul de apropiată de rafinărie a fost amplasată și una dintre bateriile apărării antiaeriene. De asemenea, mi-am imaginat bazinele cu apă menite să stingă incendiile, amplasate nu numai în această zonă, a fostului obor, dar și în spatele actualului spital municipal. Interesantă mi s-au părut și poziționarea bateriilor artileriei antiaeriene, care trebuiau să protejeze cât mai mult posibil instalațiile rafinării de bombe inamice. M-am mirat când am aflat că pe platoul Butuza, acolo unde în copilărie încingeam pasionale partide de fotbal, profitând și de gazonul destul de bun și atât de rar în Câmpina, au fost instalate trei tunuri antiaeriene de 20 de milimetri. O altă baterie A.A., cu tunuri Krupp, a fost amplasată în cartierul Slobozia, pe atunci doar un simplu cătun care gravita în jurul unei bisericuțe, construită pe fundația unui schit care purta hramul Sfântului Ierarh Nicolae, ridicat în 1714 ca metoc al Mănăstirii Sinaia. Tot în cartierul Slobozia se mai găseau și barăcile unei unități germane de refacere, care încartirua soldații germani retrași de pe frontul din Răsărit. Alte baterii AA au fost amplasate în puncte strategice, la înălțime, pe dealul Muscelului (la cazemate - acolo unde s-a ridicat, de curând, un releu de telefonie mobilă al cărui gard înalt a împrejmuț și unul dintre fostele puncte de observație ale bateriei A.A. de acolo - mă întreb cu ce drept și dacă chiar era necesară acapararea aceluia adevărat obiectiv turistic local, care, poate, ar fi putut fi utilizat în acest sens). Un regiment german de pompieri era cantonat în cartierul Broaște, pentru a fi aproape de rafinărie.

Am reținut și alte aspecte interesante care merită a fi amintite. Au fost uciși 101 oameni, iar alți 238 răniți, în zona Prahovei deoarece cetățenii Ploieștilor și Câmpinei nu au intrat în adăposturi în momentul în care s-a sunat alarma sau, dacă au intrat, au ieșit la scurt timp pentru a admira aeronavele americane, lucru ce de multe ori le-a fost fatal. Morții americani au beneficiat de o slujbă religioasă rostită de către preotul catolic al Câmpinei, Iona Kraswsky. Corpurile lor au fost înmormântate inițial la Bănești, dar, la sfârșitul războiului, au fost strămutate. În seara zilei de 27 iulie 1943, în pădurea Voila, două femei românce au fost jefuite sub amenințarea pistoalelor de către trei soldați germani de 20.500 de lei și, în plus, de 10 kilograme de zahăr. Cei trei soldați germani făceau parte din garnizoana castelului Voila, sediul comandamentului Diviziei 5 A.A. germane (autorul nu ne spune dacă au fost și prinși...)

Cartea scrisă de domnul Victor Dumitru este o contribuție importantă la bibliografia istorică nu foarte bogată a orașului Câmpina. De apreciat este nu numai textul-informația, cât și ținuta tipografică a cărții și mai ales anexele (fotografiile și hărțile).

În final, mă întreb dacă orașelul acesta atât de simpatic și la care noi, câmpinenii, ținem atât de mult nu ar merita un muzeu municipal (în afara celor două case memoriale) în care să fie colectate/adunate secvențe atât materiale, cât și spirituale din trecutul său (cărți poștale, monede, tablouri, cărțile scrise de câmpineni, ziare editate în oraș, o listă cu primarii urbei etc. etc.) căci timpul nu așteaptă (ce mai truisim !) pentru a măcina rămășițele trecutului nostru imediat, față de care am putea poate arăta mai mult respect.

* Ed. *Fundației Culturale Libra*, Buc., 2004

Codruț CONSTANTINESCU

Omul de cultură

③

acă s-au mai alcătuit de-a lungul timpului culegeri de *scrieri literare* sau antologii din poezia-proza-dramaturgia lui Hasdeu, preocupările sale științifice au intrat într-un con de umbră îndată după dispariția sa. Fapt, într-un fel, explicabil, odată ce de reeditări ale beletristicii s-au ocupat cu precădere scriitorii, care, la rândul lor, au făcut-o din interesul istoriei literare, dar, în același timp, greu de acceptat dacă avem în vedere că, în a doua jumătate a vieții sale, Hasdeu-savantul, omul de știință deci, l-a depășit sensibil pe Hasdeu-scriitorul. În chip de scuză, poate, s-a spus uneori că încă din tinerețe aspirațiile sale spre literatură și spre creația științifică se manifestau în mod egal, dar o asemenea precizare mai mult învinuiește, pentru că nu justifică nicidecum ignorarea sau minimalizarea lor exact atunci când au ajuns pe primul plan.

Din punctul acesta de vedere, ceea ce și-a propus să realizeze ediția integrală a operei lui Hasdeu nu este doar un firesc act editorial, ci și unul de reparație față de moștenirea noastră culturală. Pentru prima dată, sub același generic, *Opere* vor sta laolaltă nu numai *Răzvan și Vidra*, *Duduca Mamuca* sau *Sarcasm și ideal*, ci și *Sic cogito*, și *Magnum Etymologicum*, și *Cuvente den bătrâni*. Cele două volume care înmănușează toate studiile și articolele - literare, filosofice și culturale - scrise de-a lungul vieții de Hasdeu și publicate, sub îngrijirea lui Stancu Ilin, de data asta la editura *Floarea darurilor*, reprezintă încă un pas înainte într-o desăvârșirea unui proiect grandios de reunificare a operei unui tot așa de grandios om de cultură.

Ca și în aproape toate domeniile care i-au intrat în preocupări savantului, studiile și articolele de critică și istorie literară, teatrologie, filosofie sau spiritologie dovedesc aceeași activitate prodigioasă, atât prin cantitate cât și prin diversitate. O tentativă de a realiza fie și o sumară analiză ar eșua inevitabil într-o simplă trecere în revistă, tocmai din pricina bogăției și diversității sumarului. Cu toate astea, până și frunzărirea (celor peste o mie de pagini ale celor două volume, comisă fără altă pretenție decât aceea de a-ți face, cât de cât, o impresie, se soldează cu rezultate din ce în ce mai surprinzătoare.

Dintr-un articol intitulat, simplu și cuprinzător, *Literatura*, care n-avea decât un rol de program al unui periodic, aflăm un adevăr de altă natură: „Dacă România s-a ridicat acum la un grad înalt de ființare națională, acesta este rezultatul unei mișcări istorice începute de Petru Maior, de Samuil Vulcan, de George Șincai etc.” Cu prilejul apariției unui modest volum de satire politice ale unui și mai modest autor, cronicarul nu scapă un alt prilej, acela de a teoretiza: „Dintre toate genurile poeziei, satira este aceea căreia mai cu seamă îi trebuie școală, adică o preparațiune științifică a gustului, printr-un îndelungat studiu al modelurilor, căci altfel *talentul*, lăsat fără frâu, lesne trece peste marginea normală, rătăcind pe calea trivialității.” Iar cu un alt prilej, tragic de data asta, cel al morții

lui Eminescu, semnatarul necrologului din *Revista Nouă* își exprimă, cu mici rezerve, nu numai durerea la dispariția poetului, ci lansează și o frumoasă definiție a poeziei pe care a scris-o acesta: „Poezia este o căsătorie a realității cu idealul în sufletul poetului, în acele momente când poetul e poet (...), în acele momente, prin urmare, în care el este mai el, mai însuși, mai individual ca oricând.”

De unde se poate lesne vedea că, din orice împrejurări cotidiene, despre care scria neobosit Hasdeu-gazetarul, celălalt Hasdeu, cărturarul, omul de cultură, extrăgea mereu o morală; o idee de ordin general. Un procedeu pe care-l aplică, consecvent, nu doar în articolele literare, ci și în cele despre istorie sau religie - căci aceștia sunt cei trei piloni de rezistență ai volumelor aflate în discuție. Sub un titlu ca *Amorul în cronicile romane*, care a și apărut într-un săptămânal de factură umoristică, *Satyru*, el nu se sfiește să vitrioleze: „Când citesc și recitesc tablourile în cari cronicarii ne zugrăvesc pe un Baiazid, pe un Amurat, pe un Suleiman, fugând și umiliți înaintea armelor române, înzecit mai puțin numeroase... Ei bine! Atunci mă întreb pe mine însumi cu un fel de ipocondrie națională: purtăm numele de români, stăpânim pământul României; de ce dară am căzut așa de jos?” Însă morala, con-clu-zi-a este și de data asta una de rezonanță generală: „Vedeți, dară, că avem mare trebuință de a ne adăpa la izvoarele cronicilor române, cari sunt ca un fel de Karlsbad moral și intelectual, în care ne-am putea căuta sănătatea inimii și a spiritului, bărbăteasca energie și verdea pricepere a străbunilor!”

La rândul lor, cele trei studii de inspirație religioasă ce sunt incluse în aceste volume - *Istoria toleranței religioase în România*, *Studii fizice asupra spiritului* și *Sic cogito* - ne îndreaptă și ele către un același adevăr esențial. După ce demonstrează, „prin lumina faptelor autentice”, seculara toleranță religioasă a poporului român, istoricul conchide fără nici o ezitare: „O națiune ca a noastră, să fi fost ea așezată pe malurile Senei, n-ar fi alungat pe hughenoti în Spania, n-ar fi măcelărit pe mauri, în Anglia n-ar fi produs pe puritani, în Germania n-ar fi dat naștere anabapțiștilor și pe țărmi Dunării nu se va apuca niciodată de a goni legea lui Moise...” Nu recunoaștem în aceste rânduri, cumva, unul din adevărurile care ne călăuzesc și în zilele noastre?

Am lăsat intenționat la o parte lucrarea *Sic cogito*, care merită din plin o atenție specială. Am amânat-o numai, cu gândul s-o reiau, mai pe îndelete, altă dată. Pentru că și din exemplele de până acum, fie și numai la o lectură fugitivă, concluzia ce se desprinde convingător din cele relatate până acum este aceea că, într-un singur om, însă firește la statura savantului, se împletesc inseparabil omul de știință, istoricul, omul de cultură. Iar credința sa, nestrămutată, a fost aceea că, laolaltă, literatura, istoria și religia întemeiază unul dintre factorii fundamentali în educarea și dezvoltarea morală a acestei națiuni.

Petre MANOLACHE

Rondeluri

* * *

Secure albă de ninsoare
târziu peste păduri cădea
și nu putea să le doboare
ci doar încet le troienea

și corbi zburau din înserare
zvârlind în hăuri noapte grea
securea albă de ninsoare
târziu peste păduri cădea

pe-aici fusese o cărare
un călător se rătăcea
părând nocturnă arătare
numai pe el îl rețea

securea albă de ninsoare

* * *

Căzu un pescăruș rănit
din raza lui fără noroc
și clipele au înroșit
adâncul apelor cu foc

o aripă a plâns cumplit
cealaltă nu a plâns deloc
căzu un pescăruș rănit
din raza lui fără noroc

toți am văzut acel sfârșit
când viața-ncremeni pe loc
și trist și visător uimit
desprins de tip și de soroc

căzu un pescăruș rănit

* * *

Duduia mică de carton
în straiul roșu boreal
îl aștepta pe Cupidon
s-o ducă la un tainic bal

dar el cânta dintr-un trombon
și ea îl repeta banal
duduia mică de carton
în straiul roșu boreal

el ar fi vrut-o în amvon
de alb profund duminical
și-ncet venea precum un zvon
prin aer proaspăt liliac

duduia mică de carton

* * *

Un om planta într-o ogradă
un pui de arbore plăpând
veniră babele să-l vadă
ce-i trece omului prin gând

și din senin s-au luat la sfadă
tot înjurând și blestemând
că omul își planta-n ogradă
un pui de arbore plăpând

apoi s-au strâns într-o grămadă
șoptind ceva din când în când
și stare nu aveau să șadă
și vorbe șuierau în vânt

un om planta într-o ogradă

Ninge

Ninge din privirile stelelor
orele se topesc peste lumi
în sufletul nopții un tropot de cai
taie respirația vântului

am uitat am trecut am visat -
poate nici nu mai suntem de mult
ninge din privirile stelelor -
orele se topesc peste lumi

pasărea s-a cuibărit în lună -
hai să intrăm aici la han
să bem vin adormit în viori
și săruturi de pe gura ulceleur -

ninge din privirile stelelor

Vin din rai

Din căni de lut
bem vin din rai
un vin mereu neînceput
cu lăutari și cu alai

un han – altar necunoscut –
și droșca veche cu doi cai –
din căni de lut
bem vin din rai

chiar Domnul e nepriceput –
hangîto, ce mireasmă ai!
parcă din struguri te-ai născut
licori din sânii tăi să dai

în căni de lut.

Altar

Iubire, lunga mea sclavie,
dar îngeresc și amăgire
lumină care încă-mi scrie
cu fraze stinse-n amintire

de mult ești sfântă erezie
și vers suav și răzvrătire
iubire, lunga mea sclavie,
dar îngeresc și amăgire

trăiesc celesta nebulie
de-a fi altar de mănăstire
sihastru beat de-o avuție
ce-o să-mi aducă mântuire

iubire, lunga mea sclavie

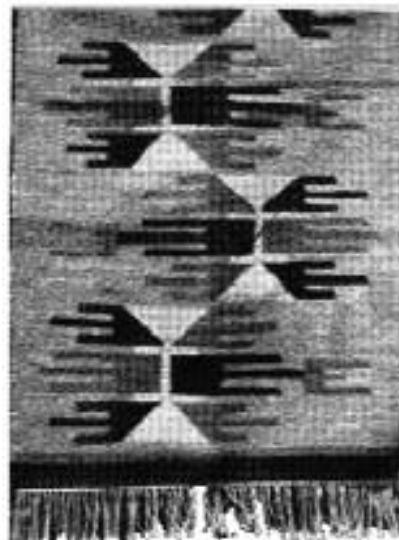
Înfrângere

Frunză legănată
aur în stingere
toamna-și arată
ultima plângere

o lume uitată
începe să sângere -
frunză legănată
aur în stingere

vioara ne-mbată -
vinul tău, îngere,
e toată
această înfrângere -

frunză legănată

Vasile Ioan CIUTACU

Stau aplecat asupra cuibarului cuvântului tău, tată!

Stau aplecat asupra cuibarului cuvântului tău, tată,
de parcă aş aduna uneori
cenuşa păsărilor arse în aer
sau rododendroni
smulgându-i din rădăcina
cu disperarea că n-am să fiu niciodată
strigătul tăcerii din lumină
ori pământ de flori...

Stau aplecat asupra cuibarului cuvântului tău, tată,
şi prin inima gândului îmi trece iar
trenul acela ce te-ntorcea din război
în alte haine
decât dimia pe care o Țesuse mama
- veacuri de-a rândul -
ca tu să fii
şi ca să vii
şi să mă-nveți
printre scaieți
să-mi las umbra,
să-mi duc urma,
înspre drum
ca şi cum
fără de ea
drumul somn n-ar mai avea...

...şi s-ajung să țin în mâni,
ciutura unei fântâni
din adânc de cer să scot
lacrimile ce nu pot
sta în călimara mea,
de n-ar fi din of de stea...

Stau aplecat asupra cuibarului cuvântului tău, tată
şi nu-l pot rosti
până nu simt că ne-am putea regăsi
toți ai noștri
şi pe care geaba-i strig
că nu-mi răspunde decât singurătatea
căutătorului de comori
despre care, îmi spuneai odată
c-o să vină (să-i dau mărunțișul ruginit
de sudoarea și lacrimile din batista mamei)
numai când
cuvântul tău,
o să fie atât de departe,
că nici eu
n-o să-l mai aud pe buzele fiului meu...

Stau aplecat asupra ultimului cuvânt al tău,
tată,
ce l-ai rostit lăsând ușa dată de perete
şi pe care n-o mai pot închide de-atunci vreodată!...

In memoriam IOAN FLORA

Cuvântul tău dezlegător de blesteme

Ce-o să mă fac ca-ntr-o zi
lumea n-o să-mi mai știe lacrimile:
care sunt albe
și care, nerostite, pentru rana provocată de viclenia
șarpelui?...

O să plângă doar sângele meu,
înăuntrul lui
și-n afara ochiului,
- aproape de Dumnezeu -,
urmele tale care se mai văd și-acum
precum un șir de cocoare
sau asemenea unor pietre
ce-au mers până-au devenit rugi arse
pe treptele de altare!

*

Ce-o să mă fac că-n altă zi
sângele-mi se va micșora atât de mult
încât nu va mai fi în stare
înființa lui
să-ncapă
măcar conținutul unui cuvânt
care odată șoptit
să devină pământ,
înțelegi, pământ! - ca strigătul naufragaților -,
ori foc,
ori vânt,
ori spini

*

sau, simplu, o picătură de apă
în timp ce seceta, (când se fac slujbe mari
și se scot sfinții din biserică, afară)
pe buzele unei rădăcini
cu gura amară...

*

Ce-o să mă fac în cealaltă zi,
Când ultimul meu picur de sânge
În formă de inimă,
- ca un dar ce-l păstrez pentru tine -
n-o să mai poată inzili
nici să cadă,
nici să zboare
ori să fie floare de zăpezi mirositoare!...

...Cu gura deschisă-ntr-o tăcere
întreptă rar de câte un cântec de lebedă,
va aștepta la marginea timpului,
uitându-se 'napoi - multă vreme (...și câtă vreme?!...)
Cuvântul tău dezlegător
de blesteme!...

Valentin GHEORGHIU

Născut din maimarele Ei

Vaietele nopții se-neacă în sângele
alcătuirii mele,
ideal încă nenăscut priceperii noastre.

- norii cu reverențe mute se-apeacă
peste întunericul deja cumplit în așteptarea sa -
Aici, lângă Pomul Cunoașterii,
caut adevărul și din adevăr - minciuna.
Printre frunzele de care atârna mici larve și viermi
strânși de pe ultimul cadavru ce a zăcut
sub viața nedată morții,
eu, sculptat în maimarele Ei
mă scutur de culoare și formă
ca o nălucă în trista-i căutare.

Mi-am îndeplinit necunoașterea
în tot ce nu i-am știut.

Ridicare din robia cugetelor mele

Făcutu-s-a-n vreme
umbra mea casă tăcerii
pe-un cot de guturai încolțit parcă
dintr-o lăcomie flămândă
și ca frăgezită de presimțirile minții.

De la un timp am început
Sa sfâșii cu dinții umbre răvășite-n
grumazul țărânei, afânate de-același
gând desculț ce tace.

De-abia mai pot ajunge să-mi mușc genunchiul.
Nu știu de ce nu vrea să cadă în rugă
la pământ și să urle, dezbrăcat
de umbra-i ștearsă de neculoare,
așa cum tu te izbești de nelegiuiri.
De-atunci Omul s-a ascuns
sub semnul păcatului.

Schițe

- I. Crucea mi-o curăț de praful stătut
prin ape de ploii uitate-n decor,
cu mâinile-mi aspre-ngropate-n pământ,
schițându-mi cadența poemei de-amor.
- II. Crâmpa de murmur stingheră-n visare
mă lasă pe drumuri bolnave de ură,
în port de zăduf și gânduri bizare,
când frunza de brad pădurea mi-o fură.
- III. Mă chinui în glas citindu-mi poema
prin parcul gripat stins în mândrie
de candela milei ce-n plânset de ploaie
își scutură viața să vadă de-i vie.

Comme si cela n'avait jamais été

De-om răzbi în fuga noastră
peste ani și ani de-acum,
nu vom face cale-ntoarsă
de ne-om rătăci pe drum.

A trecut încă un an,
cum trecut-au or mai trece
ca și alții iar și iar
se vor duce încă zece.

Oh! ce bun e vinul demisec,
ce ani frumoși... dar câți mai trec,

Doamne tare greu îmi e și rece
când vad timpul cum mă trece.

Mircea TECULESCU

PRIMA POARTĂ

Toți au murit, nimeni nu mai este. Privesc la televizor un thriller din 1954, într-o după-amiază de sâmbătă. Cât de apropiați și, totuși, cât de străini sunt actorii pe care îi văd; încerc să le ghicesc vârsta și mă gândesc la anii pe care ar trebui să-i aibă acum.

în lumea asta
nimeni nu rămâne -
vezi floarea ierbii

Filmul curge pe baza unei actualități ce mi-e cu totul străină. Valorile sunt altele, cultura civilizației americane din anii '60 pare oarecum insolită și, în plus, meditez la cum ar arăta filmul acum, când telefonul mobil, de pildă, e un accesoriu atât de banal, omniprezent. Ar fi interesant un remake. De dimineață, am fost la o lansare de carte, a prietenului Sașa: CUVINTE DE-ALUNGAT TRISTETEA; dar ce aduci, ce așezi, ce crește în locul și mintea și sufletul din care a fost alungată tristețea? suna întrebarea profesorului de filozofie.

mustesc lângă bloc
peticele zăpezii -
apare iarba

Aproape nimeni pe care să nu-l cunosc. E februarie și evenimentul se întâmplă chiar în sala mică a Casei de Cultură «Geo Bogza», locul unde ne ținem, îndeobște, ședințele de cenaclu. Mă gândesc iar la cei care nu mai sunt, care însă au stat, adunați cu noi, cei de astăzi, la masa cea lungă. Sigur au de pierdut că nu mai sunt și mă amuz încercând să presupun cam ce ar fi în mintea fiecăruia acum... Prietenul Sașa e numit, de către unul din vorbitori, trubadur - în virtutea rondelurilor ce alcătuiesc volumul. Desigur că are dreptate, mai ales că trubadurul, din Evul Mediu pornit, mereu ne povestește despre ceva la care am participat și noi, și poate continuăm s-o facem și în prezent; sau poate am renunțat, prostește.

„Sunt lucruri pe care le vedem, fără să le băgam în seamă. Cum ar fi întâlnirea dintre o gărgărița și o floare. Sunt lucruri frumoase, pentru care ni se pare că nu avem timp. Și timpul trece, astfel, pe lângă noi. Și se termină.”

«*Science Photo Library*», Andrew Syred

o gărgărița
a întâlnit o floare
și și-au vorbit -
chiar mâine vin la coasă
cei tocmiți de stăpân

A DOUA POARTĂ

Liniștea aceea, spațială, pe care încă o găsești la sat. Uneori, mai ales sâmbătă, ajung cu treabă la socri; casa lor e pe un deal masiv, aproape de culme, priveliștea fiind întotdeauna maiestuoasă. Țintuită de centrul care deodată se vede mic, în toate ale lui, biserică, primărie, magazine, fel și fel de case, privirea devine înțeleaptă. Poate că sentimentul acela de măreție, de putere a celui aflat sus, a făcut ca în puținul timp de după '89 să se adune aici atâtia

bucureșteni. Acum, numărul noilor proprietari a ajuns să-l depășească sigur pe al sătenilor.

sat de vacanță
printre case bătrâne -
ceața coboară

Însemnătatea dintotdeauna a drumului: cel despre care vorbesc, pornit din civilizata șosea, începe practic cu un pod, peste apa Săratei. Acesta e semnul, pentru multele mașini călătorite până aici, că trebuie să oprească, să-și facă popasul. Desantul care urmează nu are, niciodată, legătura cu sărăcia lucie în care trăiesc zi de zi câteva familii.

sunetul ploii -
în apa pârâului
curg iar lacrimi

Poate că nu ceea ce se întâmplă ne afectează, ne doare sau bucură, ci interpretarea, pe care o dăm celor trăite: cu trupul și cu sufletul. Apa Săratei curge între maluri foarte abrupte, formate în momentele când se umfla și le face să pară strâmte, ca niște chei. Atunci devine neînchipuit de iute, măloasă, țipă la oameni. E drept, starea nu durează multe zile și după aceea albia rămâne mult mai curată; fără mizeria casnică de hârtii, pampers, sticle de plastic, cauciucuri, table ruginite de tot felul.

În același timp, departe de noi, există o așezare ce-și păstrează, într-o globală și permanentă expunere, imaginile. Printre ele, o fotografie din anii '70, cu un podeț metalic, într-un fel de parc, de poiană cețoasă. Nicăieri însa nu se vede vreo apă curgând și localnicii spun că au păstrat podul ca să nu se uite că, odinioară, pe acolo trecea un izvor nepoluat, cu apă limpede. Legat de felul de a fi al acelor oameni, mi-am notat, dintr-un articol de presă: „Nordicii au făcut capitalism cu foarte puțin soare.”

în Danemarca
un pod pe o pajiște
râul e lipsă -
ascunse de pământ curg
rămășițele zilei

Prima dintre acestea este impactul științelor și tehnologiei asupra "procesului de învățare", răspunzător pentru anumite modificări în cutia cu instrumente a magistrului și în cea a discipolului, dar care are, cum ar spune un sociolog, și "efecte perverse" (de exemplu, înmulțirea "furnizorilor de bunuri oculte", a "șarlatanilor versați"). Apoi, este vorba despre "feminizarea" actului educațional și de figura nouă, în orizontul acestuia, a femeii Maestru. În sfârșit, s-ar mai putea vorbi, ca exemplu de schimbare fundamentală în educația contemporană, despre "ireverență": "Admirația - ca să nu mai vorbim de reverență - a ieșit din modă. Ne abandonăm invidiei, denigrării, nivelării la pragul de jos. Idolii noștri trebuie să arate că au capete de lut."⁴

"Alinierea" lui George Steiner, în final, la "problema" idealului educațional – ideal impersonal, oricum, atât de general încât nici un "elev" nu i se poate supune decât printr-o păgubitoare ieșire din sine – era, cumva, pregătită de însăși libertatea pe care, ca "observator din interior", și-a asumat-o pe parcursul cărții, tematizând atât de multe probleme delicate ale actului educațional și punând în discuție atitudini, reacții, gesturi, simboluri

proprii orizontului acestui act așezate deja în niște tipare; este vorba despre o plată: nu putem fi decât ceea ce suntem; și, dacă e vorba de educație: nu putem deveni decât în funcție de ceea ce suntem; iar George Steiner este magistrul.

E ușor de zărit nuanța "subversivă" a acestui discurs față de ordinea formală a educației; în ultimă instanță, acesta este faptul cel mai interesant în lucrarea lui George Steiner; e drept, sunt și lucruri – mai ales în final – indiferente față de ordinea formală a educației. Norocul cărții (și al cititorului, neîndoielnic) constă în faptul că ceea ce e subversiv s-a insinuat în zona de suprafață a discursului, iar ceea ce este în ton cu ordinea liniștită a actului educațional nu răzbate la suprafață. În aceasta "întorsătură" constă și farmecul acestei cărți. Și de aceea putem aprecia, în final, că ne alegem, citind această carte, cu câteva nuduri autentice ale educației. Găsiți o miză mai interesantă pentru o carte de acest gen?

Camil VIORESCU

¹George Steiner, *Maeștri și discipoli*, trad. de Virgil Stanciu, București, Editura Compania, 2005. ²*Ibidem*, p. 163. ³*Ibidem*, p. 141. ⁴*Ibidem*, p. 219-220.

Privind înapoi fără mânie

Itind o asemenea carte îți vine a spune: „geaba, jurnalele nu fac o literatură!”. Știind cine a fost autorul, mai bine zis ce funcții a ocupat într-o vreme despre care cunoaștem, în ciuda aparențelor, încă destul de puțin, aflând că trăiește la vârsta patriarhilor (este născut în 1914) în Israel, știind din liceu despre celebrul articol împotriva lui Arghezi, te aștepti la revelații teribile de la un insider al Aparatului. Nimic din toate astea în aceste amintiri extrem de selectiv, în care se tace enorm tocmai despre cei 13 ani ai dejismului național-stalinist. Doar o colecție de portrete dibace, un joc de lumini și umbre (titlul colecției se potrivește foarte bine indeciziei autorului), o seamă de amănunte interesante pentru o istorie a detaliilor, dar nici o judecată de ansamblu, o mărturie căreia „disciplina de partid” i-a alterat irevocabil perspectiva. Nu este deloc spovedania unui învins, a unui „pocăit”, nimic din tensiunea interogativă a cărții lui Arthur Koestler (de altfel, autorul nu trimite nicăieri la imensa bibliografie probatorie a atrocităților comuniste, ceea ce i-ar fi deserved iluziile). A spune că îți-ai recăpătat vederea în urma excluderii din partid, că n-ai știut nimic despre închisorile comuniste și genocidul care se practica în ele decât după ce ai emigrat în Israel, este destul de greu de crezut. Sigur că autorul și-a pierdut iluziile (ca atîția alții în clipa cînd Sistemul i-a afectat personal), dar nu face nicăieri pasul de a pune în discuție tocmai acest sistem. Deși nu spune explicit, dl. Sorin Toma îmi pare a fi dintre cei care cred că teoria a fost bună, numai punerea ei în practică a fost dezastruoasă. „Mi se pare necesar să răspund la întrebarea: mai este sau nu comunist la ora aceasta cel care scrie aceste rînduri? Vîrsta și experiențele prin care am trecut mă împiedică să accept una sau alta dintre diversele versiuni și definiții curente [ale comunismului și socialismului]. Definiția – dacă va exista vreuna – sau definițiile le va da istoria. În ceea ce mă privește, prefer să nu mai port etichete. Nici în viață și nici

în suflet. Mă consider, totuși, în continuare, un adept al marxismului – ca metodă de interpretare, ca filozofie a istoriei, și nu ca rețetar pentru confecționarea unui anumit tip de stat sau regim social”. (p. 322)

Au apărut în anii din urmă destule asemenea amintiri ale șogunilor comuniști, este imposibil să alcătuești însă din ele tabloul cît de cît exact al istoriei comunismului românesc. Nici poveste de un proces al comunismului bazat pe asemenea mărturie. Biografia lui Sorin Toma, așa cum se străvede din aceste pagini, abia întrezărită, căci autorul ne permite să vedem extrem de puțin, este una tipică de aparatcik: sedus încă din adolescență de comunism (în varianta antifascism, o sinonimie abuzivă prin ea însăși), arestat de mai multe ori, ajuns (nu precizează în ce împrejurări) în Ucraina, supraviețuind holocaustului, intrat ca voluntar în armata sovietică, întors în țară în celebra divizie „Horia, Cloșca și Crișan”, revenit la Șcînteia din 1946 ca redactor șef adjunct, din 1947 până în 1960 redactor-șef și membru în C.C. al P.C.R., pus sub anchetă de partid, exclus în 1963, reabilitat în 1970, emigrat în 1988 în Israel. Un traseu exemplar prin partea lui de umbră, mai mult decât prin ceea ce se vede.

În aceste amintiri însă protagonistul se retrage în cele mai îndepărtate culise, se strecoară ca o umbră, un executant umil al ordinelor partidului, care „este chemat” mereu și nu are nici o observație, nici o interogație, nici o neliniște Marele absent din aceste amintiri este chiar autorul. Cît de interesant ar fi fost să aflăm cum era o zi la Șcînteia, cum se alcătua sumarul, cine erau cenzorii văzuți și nevăzuți, care era rolul Securității! O idee ne putem face din scena în care ne este descrisă pregătirea anunțului reformei monetare din 1951, totul se petrece în cea mai strictă conspirativitate. În rest, o colecție de portrete: Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Ion Gheorghe Maurer, Miron Constantinescu, Chișinevski, Moghioroș, Chivu Stoica, Gheorghe Apostol. Și, în final, un portret deloc măgulitor al lui Ceaușescu. >>>>>>>>>>>>>>

Inclusiv acela ultim, al trecerii în neființă, repetat de pictor într-un spațiu sordid (și supravegheat!) din București, un fel de refugiu în labirint: „La un moment dat, Valentir s-a întins pe masa de lângă perete. Stătea cu fața în sus și privea în tavan. [...] Trupul lui firav se lipea de masa aceea lungă de parcă ar fi stat pe un catafalc.” (Imaginea îmi amintește de o scenă asemănătoare din *Căderea în cer* a lui Ștefan Mitroi - motivele circulă...) Chipul pictorului rătăcitor se reconstituie din fragmente dispartate și se modifică încontinuu, cu fiecare pas pe urmele sale. Treptat, nu se mai poate deosebi imaginea reală de aceea închipuită („...știind că de multe ori a mințit pentru a-și acoperi o dublă sau o triplă existență”) Valentir Vale, viața și moartea sa rămân, la finalul cărții,

același mister indescifrabil, lipsit de o cheie. Lui „de ce?” i se adaugă și „cum?”. Iar procurorul povestitor reușește să supraviețuiască, la limită, pentru că ratează întrutotul.

Romanul lui Gellu Dorian, chiar dacă, pe alocuri, oarecum tezist, încrâncenat, rezistă și la o relectură, pentru că este dens, viu, cu un suspans bine strunit, fără a fi lejer, ba din contră, cu ecou în conștiința cititorului neindiferent. Un „destin artistic marginal, boem, deklasat... însă impur «falsificat», contorsional” (Luca Pițu), nu este decât o față ascunsă a oricărui destin aparent firesc, luminos, de succes. Gellu Dorian nu pregetă a dezvălui această față cu mijloacele unei proze solide, bine articulate.

* Ed. *Eikon*, Cluj-Napoca, 2003

Florin DOCHIA

Vlad Zbârciog *Orizont pierdut*

O ai puțin mediatizată decât poezia, proza ultimelor decenii, de sorginte basarabeană, după știința noastră, umple un gol tematic. Ne referim la relația individului cu evenimente de factură apocaliptică, precum a doua conflagrație mondială, și, în mod expres, drama răsăritului și nu numai, fațete ale unui veac ce a schimbat geografia atâtor spații, fracturând națiuni și credințe.

Circumscriș unui asemenea univers, Vlad Zbârciog, prozator, eseist și poet, fiul uneia dintre cele mai încercate foste provincii românești, trăiește prin întreaga sa operă, cu ardență și acuzator, bestiala dramă a distrugerii etnice, cât și anularea spirituală și fizică a neamului său românesc, aflat între Prut și dincolo de Nistru, teritorii nu o dată vandalizate de puterea rusească. Dar, mai precis, prin romanele sale, (cât și prin celelalte scrieri, precum seria sa de eseuri) dintre care amintim *Conul de umbră*, 1990, *Suntem ca o poveste*, 1999 și *Orizontul pierdut*, 2003, Vlad Zbârciog assemblează epopeic drama românilor din Basarabia, integrată în istoria sângherândă a neamului întreg românesc. Și totuși, *Orizontul pierdut* rămâne până în prezent romanul în care autorul cuprinde în toată amploarea sa, în joc de umbre și lumini, prin fluxuri reflexive narrative, împletiri de drame umane cu o întreagă istorie, Basarabia fiind în cea mai mare parte centrul acestora. Inșă, din punct de vedere al construcției, romanul are o structură inelară, prin interpuneri de evenimente și drame din anii războiului și epoca genocidului etnic românesc, de puțini azi luată în atenție și condamnată public.

Două personaje emblematice susțin construcția și universul ideatic al romanului. Pe deoparte, ca expresie a timpului ce se vrea purificat prin calvarul suferinței, este Vlad Brădescu, iar ca proiecție pe fundalul istoriei Basarabiei, în continuitate și finalitate în jertfă, fostul ofițer al armatei române și, mai apoi, conferențiarul universitar Pinte. Așadar, două spirite, doi intelectuali ce pătimesc într-o istorie haină, alături de întregul neam românesc, dar mai ales al Basarabiei, pentru păcatul de a fi români, a-și iubi patria și a nu accepta destrămarea ei. Cu luciditate și spirit analitic, dar, de ce nu, și cu un val exploziv de ură la adresa celor aducători de malefic și nestatornicie în legea pământului, autorul își urmărește eroii, implicați într-o construcție epică țesută pe felurite fațete și problematizări pătrunzătoare. Așa bunăoară, prologul firului epic ne situează într-un prezent presupus a fi momentul izbânzii și al izbăvirii, cu nădejdea nerepetării unui tragism străbătut catastrofic.

Victor Brădescu își regăsește locurile natale după o

îndelungată detenție politică, animat de speranța unei lumi în renaștere de spiritualitate românească și reîntregire. Leșit în lumină, dorința redevenirii ca spirit îl absoarbe: „Am drept îndreptar cuvintele lui Isus, care spune: Eu am biruit lumea! Trebuie să mă împotrivesc și eu răului. Să nu-i dau voie să mă domine. Dar de ce m-aș îndoi de victorie? Mai ales acum, când nu mai există nici o piedică, acum când calvarul a rămas în urmă.” (p. 16) În fapt, acesta este și momentul declanșator, de la care conștiința eroului regăsește timpul originar al renașterii dramei. Tânăr elev al unui gimnaziu, în plin război, când armata română își consumă ultima rezistență pe linia Prutului, Victor Brădescu, trimis în practică școlară la Galați, încearcă să revină acasă. Destinul însă îi va rezerva surprize. Va fi sorbit în inima diviziei Tudor Vladimirescu, formată în lagărele din Rusia, din prizonieri români, animați de dorul revererii pământului românesc și a scăpa de la moarte. Străbate astfel întreaga Românie și câteva dintre țările eliberate de către armata română. Revenit în Basarabia, cade și el în ghearele devoratoare ale comunismului sovietic, pornit pe deznăționalizare, deportări și crime. Lumea Basarabiei va fi de acum pustie și înecat în sânge. Și, ca pretutindeni, și peste familia tânărului se va dezlănțui teroarea. Mai întâi, tatăl are să fie rupt de familie, fiind dus în surghiun pentru neplata cotelor impuse dincolo de posibilități, mai apoi, mama și cele două surori. La rândul său, fiind student, va fi ostracizat pentru vina închipuită că ar fi pactizat cu românii și pentru că nu-și divulgase arestarea tatălui ca dușman al statului comunist sovietic. Pentru o vreme, este întărit în rezistența sa de către conferențiarul Pinte, fostul său ofițer de pe front, bătuit, la rândul său, de năpastele timpului. Ca profesor, Pinte caută să-i inoculeze lui Brădescu, precum și celorlalți studenți, rezistența împotriva bestialității sovieto-comuniste, dar mai ales să-i deschidă mintea, să descopere faptul că ideologia „le este impusă uneori cu forța, altelei cu finețe, le va afecta nu numai sufletul, dar și limba și istoria și demnitățile de neam... le va distruge rădăcinile... va duce spre o dizolvare a entității, spre o asimilare treptată” (p. 22)

Lui Pinte, Brădescu îi datorează gândirea lucidă și totodată obținerea echilibrului, îndemnându-l „să revină mereu la trecut, fiindcă numai cunoscându-ți trecutul poți avea un viitor.” (p. 229) Se cuvine o paranteză. S-ar putea ca asemenea „ziceri”, pe malurile dâmbovițene, să pară catacrezate, lipsite de ecoul de altădată, ca logos. Dar pentru cine face efortul cunoașterii lumii în care ele s-au dovedit monumente ale redevenirii în românită, normalitatea devine potrivita lor deviză... Revenind la subiectul romanului, cu aceeași tărie, perversitatea istoriei se reflectă și-n destinul rafinatului intelectual umanist Pinte. Participant la luptele de la Cotul Donului, ca ofițer al armatei române, el va cădea prizonier, pierzându-se ca atâția alții prin lagărele morții. >>>>>>

Prietenul Florin DOCHIA este îngrijorat: „...toată lumea scrie, cine mai citește”? Cum cine?! Eu, desigur, și constat că analiza lui Florin DOCHIA este substanțială, pentru că îi analizează subiectului abordat de el nu numai efectele, ci și defectele. Viorel DINESCU, pe care n-am avut onoarea să-l cunosc personal, este „împresurat de fluturi”. Nici nu știu ce să citez mai întâi: „apa bântuită de lună”, „ceasornicele cu aripi de pasăre”, „murind în frumusețea lor de-o seară”?! Luați și citiți! „E prea frumos aici!” Alexandra VĂTĂMANU a luat premiul „Roșu Vertical”. Eu îmi amintesc, dacă nu cumva mă ânșel, că acesta este titlul unui volum de poezie scris de un prieten drag, trecut acum vreo treizeci de ani în eternitate: Grigore HAGIU. (se înșeală! – n. red.) Ce vremuri! Ce chefuri poetice mai trăgeam pe la Otopeni! „Îmbrăcându-mă în alb visez mănăstiri”, „îmbătrânit de zăpada acestei secunde”. Alecsandra VĂTĂMANU, ești o poetă frumoasă, trebuie doar să scapi de pesimismul care nu te afectează prea tare, e adevărat, iar cuvântul „zbucium” nu are ce căuta pe această câmpie... Înlocuiește-l cu buciul eminescian, care e plin și el de jale, dar d-ai-a sublimă, nu morbidă, mai ales că tu ai văzut deja „umbra valurilor de piatră”. „Cuvinte - îngeri pe săbii”! Asta e! Pe pagina următoare Florin DOCHIA iese la țarm. Minuțios, folosește detaliul semnificativ pentru a îi da relief acestei broderii în care „vuietul mării anunța, într-adevăr, furtuna.” Ce ziceam?! Constantin HÂRLAV ne redă o pagină frumoasă de istorie literară, mai ales că reține răspunsurile date de Hâșdeu. Sărim la Viorel CERNICA... și nu ca fiarele, ca să-l sfâșiem, ci ca naufragații ce se aruncă în brațele disperării. Glumeam, desigur. Viorel CERNICA este un poet adevărat și ar trebui să-l cităm cu încăpățănare, pentru că grațiile „vin să-nnopteze între crengile zâmbetului său de cuceritor”, dar, uite, constat că prea v-ați lenevit, înapoi la lectură, dragi prieteni, nu vă tot bizuiți pe mine... Poetul mi-a atras atenția că „cei mulți erau invitați să pătrundă în poem”, așa că trebuie să-i respect dorința... dar tot nu mă pot abține: „sâni de paradă coapse zdravene și pulpe de amăgiri se află la tot pasul”. Pagina 28 se intitulează „CortexT” Fie! Îmi asum și păcatul ăsta și trebuie să rețin tematica serioasă a revistei „AXIOMA” – „revistă cu caracter enciclopedic” de la Ploiești. Nu știam că există revista asta! Cum aș putea să dau de ea? Gherasim Rusu TOGAN ași continuă seria dezlegărilor la blesteme exotice, mizând pe autosugestia victimei ce crede în puterea malefică a cuvintelor. Și lisus ne atrăgea atenția că păcatul stă în ceea ce ne iese din gură... Scrie frumos Gherasim Rusu TOGAN, micile insule de povestiri exemplificatoare colorându-i demersul, devenind credibil. E și pasiune aici, dar și multă muncă. Pe coperta a patra: un interviu cu Michel TURNIER! Tradus, desigur. Eu nu am citit nimic de acest scriitor, spre regretul meu. O să-mi întreb vecinii de la Provița... poate știu ei ceva despre subiectul ăsta... Mi-a plăcut însă ideea că fetele din Gabon preferă să se căsătorească (numai) cu Robinson, nu cu Vineri... și cred că și la ei nunțile au loc sâmbăta! Eu nu sunt Robinson, dar sâmbăta sunt disponibil... Pe unde vine Gabonul ăsta, Florine? Ei, am ajuns în ianuarie... va să zică în tinerețea pragmatismului. Cred că am cam obosit și ar trebui să deschid o conservă de fluturi, mai ales că Lidia NICOLAE și-a vernisat expoziția de grafică. E prea târziu pentru mine, dar tot mai pot să-i transmit că îi sărut mâna cu venerație. Mi se pare extraordinară observația lui Constantin TRANDAFIR: „Mitul lui Eminescu s-a născut din lucrarea geniului său!” Constantin e un trandafir

spumos și puternic prin delicatețea frazei. Gellu DORIAN în dialog cu Florin SCARLAT. Frumos interviu și la obiect. Reținem ca pe o revelație următoarea sintagmă: „Peste tot în lume pragmatismul este una dintre filosofii consistente ale actualității.” Analize la obiect: Ion BELDEANU, Viorel CERNICA, Theodor CODREANU, Christian CRĂCIUN, Florin DOCHIA („Cartelevizorul”), Ion STRATAN, Constantin TRANDAFIR... Nu mă bag, pentru că nu mă pricep la astfel de analize sintetizatoare... Eu sunt piatra peste care trece apa... Rămân de piatră, dau nu împietrit... Și, apoi, să nu uităm că sunt doar un cititor rural, țaran, del, ce pretenții puteți avea de la mine?! Dumitru MATALĂ. Mă bucur că îl regălesc în revistă. Salut, Dumitru MATALĂ! Ion STRATAN, pe care nu îl cunosc personal, mă calcă pe nervi. Drept pedeapsă, o să învăț pe de rost poezia „Înecați în catifea”, pentru că, „tăcerea ne păstrează sufletele întregi”. Și gândiți-vă că poetul este de-abia în clasa a XII-a! Cristina DOBREANU – premiată și ea. S-o luăm încet, ca s-o tăvălim temeinic printr-un ocean de fluturi. *Ultima paloare a frunzei, pe malul asfințit, un grăunte de jar zdrobit sub pleoapa nopții, ascuns cu piatra-n miez de râu, cu hora merilor în viscol, când ceara gutuii miroase a moarte... gura de mac întoarsă spre lume... la cuib, se spune, ajunse singură pasărea, cu puful dulce dat în copt... Ce dulce umilință, sunt floarea soarelui, mireasma de ploaie... Te lași mângâiat de umbre de păsări, tăcerea se pierde printre gutui... Mai scriu odată versul ăsta fastuos: Tăcerea se pierde printre gutui... În concluzie... frunza ce sunt... și pasărea în preajma ta de parcă s-ar îndoi... Codruț CONSTANTINESCU scrie despre Inna. Cine este Inna? De parcă asta este important! Iată câtă grijă are de ea, când o sfătuește: „Ți-am dat șaua mai jos pentru a nu se întâmpla nimic deosebit.” Ce s-ar fi putut întâmpla?! mă întreb eu. Șaua de la bicicletă, desigur. Și continuă grijuliu „Dacă simți că nu poți, abandonează și dă-te jos.” Ei, da... am brusc revelația că viața noastră ar fi cu mult mai armonioasă, dacă am putea, de câte ori am avea probleme, să descălecăm... Trebuie însă, ca să fim obiectivi, să mai cităm o frază frumoasă din finalul fericit: „Și, cu toate acestea, cred că i-ar fi stat mult mai bine frumos înfășurată într-o eșarfă portocalie, descojind o mandarină.” Sigur, nu o banană, pentru că nu se asorta la culoare cu eșarfa! Cu eșarfa umblă și Dimitrie LUPU, după cum a sesizat Ioana URȘU, care face exerciții de stil. Conf. Dr. Maria CĂTĂNESCU de la Universitatea București m-a făcut să mi se moaie genunchii de emoție. „Structuri eliptice”, „asindetonul”, „presupozițiile aberante ale prozei moderne”... Acesta este un studiu pentru ingineri! Total complexat declar cu mâna în dreptul inimii: Nu sunt inginer! Doamne, la mine la Provița suntem înapoiați rău de tot, din punct de vedere! Vine și Camil VIORESCU, în forță, cu socioestetica teatrului. Dan COMȘA, Ela DOBRE, Theodor CODREANU, Viorel CERNICA, Christian Crăciun, Gherasim Rusu TOGAN cu exorcizările lui... și Florin Dochia, pe care îl credeam om serios, care umblă la *tehnica* lui BECKETT... Păi, să vă spun eu cine este domnul ăsta (BECKETT, desigur, că despre el vorbeam amândoi, și eu și Florin)... Am fost odată la pescuit cu monstrul sacru Mircea DINESCU printr-o baltă din jurul Sloboziei și, când tractoarele patriei au început să împingă gunoiul peste noi, BECKETT ăsta a fugit primul...*

Al Dvs.,

Ion LILĂ,

cititor rural din Provița de Jos

Creștinismul în oglindă (III)

(glose nietzscheene)

Theodor Codreanu

Supraomul nu este de invidiat. El trăiește într-o lume pe dos, când nu e singur: „Te pedepsesc pentru toate virtuțile tale. Nu-ți iartă din toată inima decât greșelile tale”.

*

Singuraticul, negăsindu-și aproapele, respinge religia iubirii aproapelui: „Vă predic eu oare iubirea de aproapele? Mai degrabă v-aș povățui fuga de aproapele și dragostea de cel îndepărtat!” Firește, iarăși amărăciunea unui creștinism în oglindă. Și fiindcă antihristul e insuportabil, Zarathustra înlocuiește pe *aproapele* cu *prietenul*: „Nu propovăduiesc pe aproapele, ci pe prietenul”. Prietenul e sărbătoare pământescă și prevestirea supraomului.

*

Zarathustra fulgera profetic cetățile Sodoma și Gomora, substituite de orașul modern, o hazna a oamenilor de prisos, a băcanilor, a pizmăreților, a mângâitorilor de hârtie, a obrazurilor, desfrânaților, buboșilor și posomorâților...

*

Supraomul a ajuns să nu aibă patrie, căci e străin și-n țara lui. În haznaua celor de prisos, nu există *comunicare*, ci doar *vorbărie*, ca în *orașul furnicar* eminescian.

*

Zarathustra întoarce semnul virtuților creștine, vrând să schimbe tabla regilor. De pildă: „Acel ce vrea totuși să devină ușor ca o pasăre, trebuie să se iubească pe sine. (...) Să se iubească nu cu dragostea bolnavilor și a înfrigaților, căci la aceștia amorul propriu miroase rău”. Ironie, căci nu spune altceva decât tabla legilor: *lubește-ți aproapele ca pe tine însuși*. Dar vrea s-o sfarme: „Stau și adăst înconjurat de vechile table ale legii, sfărâmate, de noile table, jumătate scrise. Când va sosi ceasul meu?” Când va putea scrie și cealaltă jumătate. Numai că aceasta e deja scrisă în Evanghelii.

*

Supraomul este noul Creator opus vechiului Creator, ostenit și ascuns. Trufie luciferică, prefigurând nebunie.

*

Oamenii buni n-au capacitatea de a spune adevărul. Căci bunătatea o boală a spiritului. Mai mult: cine vorbește despre bine și rău acela e nebul precum cititorii în stele.

*

„Fraților, sunt așa crud? Ci vă spun: cel ce cade trebuie încă îmbrâncit!” Ca pe Mântuitor, căci fără îmbrâncire și batjocură nu există mântuire.

*

Caută-ți vrăjmași demni de respect, nu demni de dispreț.

*

Ca și în cazul Sfinților Părinți, lectura lui Nietzsche trebuie să fie în altă cheie logică decât a terțului exclus.

*

Răul nu e din fire, nu e ontologic. Dar Nietzsche vede mai departe în oglindă: „omul e cea mai crudă făptură dintre toate dobitoacele”. Așa e, de vreme ce Dumnezeu l-a creat liber.

*

Deținerea puterii fără a fi *puternic* e cea mai grea nenorocire de pe pământ: „Atunci totul devine fals și groaznic, totul merge anapodă”:

*

Nietzsche se pomenește că, imaginând supraomul, n-a reușit să-l și vadă: „e drept că nici eu n-am văzut încă pe

omul cel mare. Pentru cine este mare ochiul cel mai dibaci e încă prea grosolan acum. E domnia plevuștii”. O religie fără Mântuitor? O utopie dramatică.

*

Nietzsche e profund îndurerat că n-a avut acces la Dumnezeu. Întreaga lui filosofie se poate restrânge la nefericitul vers arghezian: „Vreau să te pipăi și să urlu: «Este!»” Dar el zice astfel: „Îmi place tot ce are căutătura senină și vorbește sincer. Dar el - o știi bine, bătrâne preot -, el avea ceva de felușagul tău din felul preoțesc: era echivoc. (...) Ci, de ce nu glăsuia mai lămurit? / Și dacă de vină erau urechile noastre, de ce ne dăruise niște urechi ce-l auzeau rău?”

Dar el, ca filosof de geniu, n-avea voie să aibă urechi cu mocirlă. Eminescu era din cei *cu auzul fin*, care percep „șoapta misterului divin” (v. *Preot și filosof*). Dra e cu totul altă confruntare dintre preot și filosof.

*

În definitiv, o alter-voce a lui Zarathustra zice bine: „...tu, Zarathustra, ești mai credincios decât crezi tu chiar, cu o atare neîncredere”.

*

Apostolii lui Zarathustra, ca și ai lui Hristos, sunt doar niște punți. Problema e că punțile lui Iisus au fost trecute, pe când ale lui Zarathustra, *nu*. Discipolii săi postmoderni au rămas în piața publică „unde nimeni nu crede în omul superior”. Pe când creștinii cred.

*

Nu oricine poate minți spune și adevărul.

*

Numai mincinosul, zice Zarathustra, poate mărturisi adevărul.

*

Poetul – o fiară vicleană și mincinoasă.

*

Eminescu spune că în el s-a născut mândria cruntă de a *spune adevărul, chiar dacă prin el lumea s-aprinde*. Nietzsche i-a călcat pe urme.

*

Cine vrea să ucidă s-o facă prin răs, arma supraomului. Precum Caragiale, cinicul. #Nu prin mânie, ci prin răs se ucide”. Se pare că aici Nietzsche se desparte de Eminescu. Fiindcă numai omul de spirit râde de toți și de toate, pe când geniul râde întotdeauna de sine însuși.

*

„Bucuria e mai profundă decât suferința”. Nu altceva spune Iisus îndemnându-i pe apostoli: „Bucurați-vă!”

*

Bucuria nu e totuna cu fericirea.

*

Opera înaintea oricărei fericiri!

*

Nietzsche a trăit mort de viu zece ani. Eminescu numai șase. Amândoi par celor neputincioși ca fiind foarte primejdioși. Și nu sunt iertați nici azi pentru *puterea* lor.

*

Când a murit Eminescu, în 1889, în același an a înnebunit Nietzsche. Presimțise poate că dispăruse singurul supraom, pe care nu avusese bucuria să-l vadă. A preferat să-i ia locul la ospiciu.

Natura urii

(Dramă într-un act)

Viorel CERNICA

“Nu urăsc pe nimeni; - dar ura îmi întunecă sângele și-mi arde pielea pe care anii n-au fost în stare s-o îngroașe.”

Emil Cioran

“... în cazul urii, pulsul este inegal și mai slab, iar adesea mai rapid; simțim în piept unde de răceală amestecate cu nu știu ce fel de căldură aspră și înțepătoare; simțim că stomacul încetează de a-și îndeplini funcția și că este înclinat să vomeze și să respingă alimentele mâncate sau cel puțin să le denatureze și să le convertească în umori vătămătoare.”

Descartes

Unul cu urechea pregătită pentru orice ură: U-r-a! Uraaa! ura... Doar urechea cu pavilionul întins către sunete prinde diferența dintre “ipostazele” în care pică u-r-a. Numai urechea așezată pe versantul dinspre răsărit al ascultării unui cântecel se pierde în diferențe; și se regăsește în diferență. Ascultă o clipă: printre zgomote, un firicel curat de sunet, crescând, vibrând, bombându-se, în final, asemenea unui cimpoi plin cu aer: “u-r-a”. Mai ascultă o dată: marea de zgomote se înfurie, valurile sale sapă adânc în maluri de simțuri abia trezite, aruncă sarea în ochii ierbii proaspete întinse de-a lungul canalelor sensibile; valurile chicotesc: Uraaa! Și mai ascultă o dată: un lichid galben-verzui se scurge dintr-o pungă, fără mult zgomot, atinge în treacăt celulele plânsului: ura; trece însă și prin stomac și își împrăștie ouăle, din mers, în umorile vătămătoare.

Corifeul: Urechea: singurul organ de sub pielea cârnii mele încinse de zgomote, cu pâlnia rotunjită la buză atingându-mi inima, genunchii și unghia triunghiulară a morții abia deschisă în plină viață omenească.

Corul: Suliți de foc înfipte în ținte sub epiderma înghețată: ura ta fără obiect, lipsită de personalitate, de imagine, fără nimb, ocolită de recunoaștere; furnicături derutate prin viscere atinse de boală: ura cu obiectul ales după lungi chibzuieli, ura atingând cu faldurile rochiei sale elegante, marcă divină, semenii, oamenii oboșiți de ei înșiși, zdrobiți de ura (sau de Uraaa!) proprie, de iubirea proprie, ocoliți de ura ta, de iubirea ta. A încărunit ora dedicată urii, mai trebuie consumate două minute încheiate pentru a se săvârși; isteria noutății a cuprins fiecare moleculă a sângelui tău; ascultă: cele două minute încheiate trebuie să ne țină sufletul agățat de nădejdea că nu ne va fi luată ora urii; și nici săptămâna și nici luna urii; desigur, nici anii ei, eonii...

Cel cu urechea pregătită pentru orice ură: Numai pe străzi largi sunetele încheiate în burta unui cimpoi se pot

auzi clar; scoase din multe piepturi, ele cresc și mai mult, așa încât universul însuși apare ca un cimpoi umflat. Ascultați: Uraaa! Se suflă din mii de piepturi, se scuipe pe orice piatră de inimă: sunetele trebuie să răzbată plămânii naturii și să spargă urechea cerului: Uraaa! După o clipă de repaos, mișcarea limbii rostitoare revine cu mai multă putere; sunt treziți morții, eroii ies din cărți, din urne cărămizii pierdute sub nisipuri, copiii lor rostesc în cascade multisonore: Uraaa! Și acum, o pauză: ura.

Corifeul: Ghimpi de mătase alunecă lin, cât să-și lase efigia pe unde trec, amprenta sângerie, smârcul camuflat sub petece albe de nor, pe un maț din burta triunghiulară mele vieți înfipte în moarte; urme adânci sclipească asemenea boabelor de nisip printre bulgări uscați de pământ. Ora de grație a sosit: viața este deschisă, ieșirea din ea este liberă; iar ura, ghimpi de mătase cu amprenta sângerie, zburdă printre gurile voastre deschise pentru a o înghiți. Vă înmulțiți sub ură (sau sub Uraaa!); sămânța ei prinde rădăcini și sub epiderma înghețată cu care fața voastră se arată în lume; viața s-a deschis, ușa de la intrare este dată la o parte: ies toate umorile urii laolaltă cu resturi de organe macerate sub fierbințeala sentimentului. Iese și fum: înseamnă că s-a ars ceva în adâncuri, sub amprenta sângerie unde colcăie viața și cresc ghimpi de mătase. Uraaa!

Corul: Nevăzută, ura creștea și descrescea în plină viață, după propria regulă; de aceea trecea, fără prea multă grijă, pragul ce o despărțea de iubire. Se încrucișa adesea cu iubirea, opusul ei, – semn că se plăceau – și nășteau fii ai urii sau fii ai iubirii. Uneori aceștia nici nu puteau fi deosebiți. Oricum, erau descendenți curați, cu viscere sănătoase trase din ură și din iubire, deodată, cu simțurile ascuțite așteptând în tăcere hrana. Dar unde ajungeau, odată împuterniciți de ură și de iubire? În lume, desigur; pe un câmp deschis unde nu se afla, niciodată, nici un Om; erau doar câțiva pigmei, oameni agitați și cu limba slobodă: se răsteau la lună și căutau cu buze livide sfârcurile ființei: Uraaa! Printre aceștia se pierdeau; se adunau în ei înșiși numai atunci când li se năștea un frate: noul fiu al urii; sau al iubirii. Jos, în lumea lăsată la întâmplare, oamenii cu limba slobodă nu-și încetau Uraaa! (și ura seacă).

Cel cu urechea pregătită pentru orice ură: Două minute de ură (țineți, cred, minte); ură țipătoare, lipsită de puterea grației și de vocația iubirii. (O fi Uraaa!; u-r-a, în nici un caz.) Mai cu seamă vocația (chemarea) iubirii trebuie să se amestece printre moleculele verzi ale urii, pentru ca ea să fie u-r-a, pentru ca ea să simtă în sine – în sufletul celui care o poartă cu grație și în trupul său, în sufletul meu, în trupul meu – că are nevoie, o nevoie cumplită, de obiectul ei, pentru a-l mărunți cu zimții săi ascuțiți, cu valurile sale limpezi săpând maluri de bucurii și aruncând cu sare în ochii ierbii de prin iubiri. Nu vă sfițiți să vedeți ura ca ură, adică ura ca iubire; și nici iubirea întreagă, iubirea plină de ură. Nu sunt acestea simple vorbe, ci întruchipări ale unității vieții, cu ura pusă în mijlocul frunții, ca un ochi. Armonia, susținea bătrânul Heraclit din Efes, e dată de cea mai cumplită opoziție. Și care este aceasta, cumplita opoziție, dacă nu ura-iubirea? Și-ar mai fi, imediat după ea, ca “importanță vitală”, Uraaa!-Ra-pa-pa!

Corul: Șiruri lungi de urători, coloane întinse de soldați ai urii, revărsându-se într-o mare de zgomote: Uraaa! Într-o mansardă cu un ochi nespălat de sticlă, cel cu urechea pregătită pentru orice ură ascute sunetele: întâi pe cel ca un vas din care trebuie scos aerul pentru a fi pus la păstrare un vin bun din vile Traciei; apoi pe cel răzgâiat, cu coada părului legată la spate, semn că își ascunde rostul de a fi suflet; la sfârșit, cel închis în sine, sfera neclintită, nenăscută și nepieritoare, cu cămașa scoasă din pantaloni și cu șireturile încălțărilor desfăcute. Treaba este încheiată acum pentru cel cu urechea pregătită pentru orice ură: sunetele ascuțite s-au făcut sulii de foc înfipte în ținte sub epiderma voastră înghețată, bieți muritori.

Cel nepregătit pentru orice ură: Uraaa! Uraaa! Uraaa!

Corifeul: Să nu te resemnezi, purtător al urechii pregătite pentru orice ură, și să refaci, din toată ura strânsă înlăuntru-ți într-o clipă de grație, marile iubiri și nobilele uri ale istoriei pământului și ale cursului cerului! Iată îndemnul șlefuitorului de uri. Teama de absolut este boala plebeului încălțat în timp.

Corul: Teama de unitate este însăși teama de absolut: regândiți-vă strategiile după care vă semănați ura în lume și după care vă presărați iubirile sub cer. Desigur, numai dacă nu ați spus deja ultimul cuvânt. Oricum, "cel mare" nu spune niciodată ultimul cuvânt; nici în clipa morții nu-și spune numele, pentru a nu fi identificat de mesagerii cerești și așezat în locul propriu, pentru a nu fi pietrificat. De aceea hălăduiește spre culmile norilor din cer și nu se așază niciodată. Soarta l-a dus în depărtări, dar tot ea l-a întors de pe drumuri necălcate, pentru a fi zărit de cei încălțați în timp; și tot ea l-a împovărat cu tăcere, cu o tăcere de moarte.

Cei încălțați în timp (Anti-corul): Uraaa! Uraaa! Uraaa!

Corul: Feriți-vă glasul de sunetele înalte; nu țipați ura, ci rostiți-o cu vocea rotundă ca pe un cântec de dragoste. Evitați și registrul grav, căci nu vă veți alege cu nimic: mai mult, ura vă va năpădi toți porii ființei voastre. E drept, magiștrii vremurilor noi vă îmboldesc spre împăcarea cu toți (mai puțin împăcarea fiecăruia cu sine însuși) dincolo de ură, întru "pacea eternă"; noua religie v-a ucis deja: nu mai sunteți în stare nici să recunoașteți asprimea cuvântului (vă mai spune ceva "u-r-a"?), nici gerul care a oprit sângele obârșiei omenești (vă mai vorbește, cumva, rotunjimea și neclintirea sferei în care vi s-au născut sentimentele?), nici măcar nu vă mai stânjenește ura celui alt – semn că v-a pierit și iubirea – de vreme ce vă întăriți cu ea platoșa care vă apără tot mai eficient de voi înșivă și de alții ca voi, încălțați în timp. Dați-vă sufletul cinstit, ca orice muritor, nu mai zăboviți în preajma maximelor care vă îmblânzesc sentimentele și vă domesticesc firea, neomenindu-vă. Și îngrijiți-vă de felul în care ascultați vocile ce vă cheamă înspre noapte: toate, acum, au același scop: scoaterea urii din spațiul public și aruncarea ei în viscere.

Cel nepregătit pentru orice ură: Credeți-mă, ura e bună pentru a învăța să ne apărăm de urători. Dacă ești urât acum – cu o u-r-a, totuși, îndoielnică, mimată, poate jucată depă regurile bunei conviețuirii, civilizată, fardată, neintoxicată de orgoliu sau încastrată în resentiment – vei ști mai târziu ce ai de făcut, cum să te aperi de urătorii ce vor veni. Veți șopti, dacă veți ajunge până aici: Uraaa! Eu sunt învățătorul tuturor timpurilor: sfatul meu tresare în orice clipă a eonului urii benefice. Se urăște, fraților!

Cel pregătit pentru orice ură: Cu lumânarea aprinsă, cercetează înțelesul fiecărui sunețel din cuvânt. Vezi că nimic nu e pus acolo la voia întâmplării. De exemplu, se pornește din golul relativ și se ajunge la plinul absolut; sau se pune la mijloc însuși sufletul: dovadă a puterii semnelor de a hotărâ soarta lumii noastre. Se răsuțește sufletul cu fața către sfera fără aerisire a sfârșitului; fundul îi este către vasul în care poate pătrunde orice, de la apa de ploaie până la iubire. Cu lumânarea aprinsă caută dincolo de semne, de înțelesurile fiecărui sunețel, chiar dincolo de lumina ce te ajută să vezi și dincolo de ochii cu care vezi văzutul. Totul este pus în forme, în litere, în sunete.

Corifeul, chinându-se să se încălze în timp: Eroul a fugit; sunt singur acum, căci corul din spatele meu a îngenuchiat în fața unui cuvânt pierdut, în fugă, de erou. Sunt singur în scenă, după cum vedeți, am luat soarta lumii în mâinile mele: priviți-le, sunt pline de sânge, de tină, de ură, într-un cuvânt, de destin. Al cui destin? Al cui? Eu, totuși, nu sunt nimic fără cei din spatele meu, care mă acompaniază la orice cuvânt. Cel pregătit pentru orice ură, ca și cel nepregătit și-au pierdut vorba și s-au retras, fără glorie, în viața de toate zilele. Am rămas singur în viață, am început să trec prin toate răspântiile sorții nepăsător: totuși, în spatele meu se află o forță care posedă u-r-a.

Corul: Numai o dată corul și-a ucis corifeul; de multe ori nu l-a recunoscut, dar o dată l-a ucis. Acum, singur în scenă, fără stăpânul vorbelor noastre, destinul poate curge fără sforțări, fără ură sau iubire. În față se deslușește spectrul corifeului: se ia la trântă cu cel nepregătit pentru orice ură.

Cei care nu s-au sinchisit de ură, figuranții: Noi suntem acum cei mai importanți; cheia viețuirii fără crispă e la noi; dar numai noi trăim astfel; oricum, viața s-a retras de pe pământ, iar figurația a înlocuit-o integral. Nu ne trebuie nimic pentru a întrona ordinea: gata cu ura; doar viața și-o îngăduia, căci nu era ea însăși fără iubire, opusul urii. Noua rânduială se lansează astăzi; de fapt, chiar în această clipă: ochii spre podium: doar chemări verzulii către amor și către invidie. În lumea nouă: se poartă amorul și invidia. Priviți: nu se poate trăi cu acestea două ca și cum am avea totul? Sentimentul împlinirii îl împărtășiți cu noi, oameni buni. Piară din lume orice ură (de fapt, a pierit deja: bucurați-vă, figuranți, la un loc cu toți oamenii buni). Nu mai este nimic de tâlcuit acum; totul e pe față, căci nimic din ceea ce trăiește nu trebuie ascuns și, desigur, nimic nu se ascunde; nimic nu mai păstrează puterea de a arde totul în jur, nici dorința de a fi doar din când în când la vedere. Se scoate totul din întuneric, neantul este simplu neant, ființa, ființă, omul este simplu om, iar Țara, țară. Dincoace de ură și de iubire, ierburile cresc până la înălțimea de un metru și mor.

Corul: O, câte vorbe au rostit cei ce tocmai s-au retras, scoțându-ne pe noi iar în față! Câte vorbe fără noimă! Toate sunt, de fapt, la locul lor: iarba înghite fără clipire sarea valurilor care bat țărnițele perceperii sunetelor scumpe. Acolo, între valuri, mor toate vorbele călâi și se nasc, în răstimpuri, iubirea și ura; iar odată cu ele, Oamenii.

Un mirat: Iată: pentru prima oară corul nu înfundă la moarte pe nimeni!

Jurnalism cultural

Christian CRĂCIUN

Într-o definiție *ad hoc*, jurnalismul cultural este prima instanță care mediază trecerea informației culturale spre public. El nu este de aflat în revistele de cultură, ci în publicațiile de mare tiraj sau în emisiunile informative ale mediei electronice. Nu trebuie neapărat practicat de profesioniștii culturii (*id est* critici de specialitate, scriitori, artiști), deși nu este exclus, ci de jurnaliști specializați. Nu știu dacă în facultățile noastre de jurnalistică se învață și jurnalismul cultural, dar, după ceea ce se arată în spațiul public, e secetă mare. Nu știu dacă vom trăi ziua în care să aflăm pe prima pagină a ziarelor sau în *prime time* pe micul ecran o știre culturală. Ca să „treacă” spre public, asemenea știri cer o știință a ambalării mult mai sofisticată decât transmiterea unui accident sau jaf. Și, mai ales, cere depășirea unui blocaj mental care nu vede nimic dincolo de zeul înșelător al ratingului sau tirajului. Celălalt versant al blocajului vine chiar din partea oamenilor de cultură, care nu știu, nu vor, nu pot să-și tranzacționeze vânzarea produsului. Li se pare ceva degradant, dar se plâng, în același timp, că operele lor nu răzbat spre public. Incultură pe de o parte, orgoliu de castă pe de alta, cum să le împaci?

Nu oricine poate fi „scriitor la jurnal”. Nu oricine poate, precum Cărtărescu, să dea la iveală o literatură de cea mai bună calitate din texte publicate inițial într-o revistă mondenă. Nu mă refer la scriitorii care practică (mai mult sau mai puțin aplicat) comentariul politic. Ci la cei care ar trebui să se bată pentru a valorifica evenimentul cultural la nivelul masei. Este aici o știință nu tocmai ușor de achiziționat. Nu mă refer nici la pagina culturală sau la suplimentul cultural al unor ziare, ele au un statut mai bine precizat și se bucură în genere de semnăturile unor oameni de specialitate, fiecare cu harul său. Este vorba despre informația culturală, care are un statut aparte. Ea nu presupune subtilitatea comentariului, ci mobilizarea, incitarea receptorului peste care trebuie să dea năvală. Să-l scoată din casă și să-l trimită la teatru, la film, la expoziție, la concert. Sau într-o librărie. Iată un singur exemplu: suplimentele ziarelor în care se publică programele tv. Ele ar putea fi un excelent spațiu pentru propagandă și informație culturală. Nu numai în scurtele prezentări de filme, excelând actualmente în imbecilitate etimologică. Dintre scriitori, îl veți vedea probabil pe Paler invitat adesea să-și dea cu părerea despre chestiunile politice la ordinea zilei. Dar nu despre cele culturale. Și nu-i veți vedea niciodată pe Ana Blandiana, Mircea Mihăieș, Florin Iaru, Alexandru Mușina, Ioana Baetica (chiar, care-or fi opțiunile politice și estetice ale tinerei care a stârnit anul trecut atâtea valuri cu romanul său?) și lista ar putea continua la nesfârșit. Dar, în fond, scriitorul trebuie să scrie cărți (recunoașteți modelul: iubirea e un lucru foarte mare, nu?), iar difuzarea culturii ține de alte persoane și alte resorturi sociale. Noi,ăștia, pedepsiți întru ale cărții, suntem excedați de invazia „spiritului primar agresiv”, a analfabetismului nici măcar camuflat, ci proclamat ca o virtute cardinală. Aici se situează centrul cercului vicios:

trăim într-o societate incultă și în curs de analfabetizare galopantă. Gogorița cum că comunismul (lăsați-mi plăcerea indicibilă a cacolatriei necesare obiectului semantizat) ar fi dus la o creștere substanțială a „nivelului cultural al maselor” își arată acum din plin substanța vid-anjeră. Un popor cu un nivel de cultură satisfăcător ar cere informație culturală, nu ar produce ziare scrise cu picioarele. Din bezna anilor lumină a ieșit un neam decerebrat, prins în menhina adevărilor de-a gata, pe care nu trebuie să le mai digere. Dar, în presa cotidiană în care Gigi și Mitică (oh, nu îngerul exterminator al lui Caragiale, acesta de azi e cu totul alt fel de mitică răzbunare a neantului!) sunt eroii defulării naționale (și naționaliste) cultura nu are ce căuta. O creștere înceată, insesizabilă poate, ca nivelul apelor freactice, a nivelului mediu de cultură ar spori implicit și nivelul cultural al presei.

Intră aici în discuție un alt termen al ecuației, învățământul. Care s-a structurat astfel încât să producă un fel de conserve dietetice, *digest*-uri indigeste de personalitate, care au schimbat doar vatra cu microunda, dar, în esență, tot pastașă națională o consumă. Dar despre contra-cultura școlii, cu alt prilej...

Hélène Berton - Femeia cu țigară 2

Mai propun un pleonasm: știrea culturală trebuie să fie cultă. Adică să percep că omul care îmi recomandă un roman sau o expoziție chiar știe despre ce este vorba în spațiul respectiv. Altfel nu poate fi convingător și receptorul nu va face diferența dintre reclama pentru *Libresse* și cea pentru *Libresse oblige* (pentru cei care au deschis mai târziu aparatele, volum de versuri, anul 1998, autor Floarea Țuțuianu). Este de inventat un limbaj, inclusiv o intonație, normale, fără inserții ditirambice și ohtaturi leșinoase. O comunicare firească a faptului cultural este de inventat. Până la o astfel de sărbătoare, cultura rămâne a cincia roată la căruță, vorba unei excepționale emisiuni de la o televiziune regională, care arată că prejudecățile sunt tâmpenii: o emisiune culturală bine făcută, cu invitați de elită, face rating la o oră de maximă audiență. Iar jurnalismul cultural va da roade atunci când va exista *in actu* o cultură română de mase.

Blestemul ca motiv folcloric. Blestemul de dragoste - relația mamă-fiu, mamă-fiică. Blestemul și înstrăinarea. Forțe vivificative. Desferecări de blesteme. Practici magice propice exorcizării

Gherasim RUSU TOGAN

(*urmare din numărul anterior*)

Socant se aude și vocea feciorului ce-și invocă mama, unica mângâiere dintr-un destin îndoliat, să biciuiască cu blestemul ei pe toți răii lumii: „Rupe, mumă, din colac / Și-mparte-l la om sărac, / Nu jeregui cuptorul, / Tot nu se-ntoarce feciorul. / Blesteamă-l cu blestem greu, / Pe cine m-a dus la rău / Că la Cotul Donului, / M-oi dat carne tunului!” (*Cântec la pomana lui Toader din Coastă*)

Biografia încărcate de suferințe, asumate în credința că într-o altă viață e posibilă starea reparatorie, astfel ni se oferă aceste cântece, din care demn de reținut este faptul că, în realitate, religiozitatea existenței sale, omul pământului atribuie blestemului și rolul de reechilibrare a lumii spuzită de flăcările războiului. (7)

„Moartea fără lumânare”, motiv semnificat deja ca fiind preluat din bocete și Cântecul de iertare, prelungește din tradiție credința că individul ce moare într-o asemenea situație rămâne pe lumea cealaltă pururea în întuneric: „Și-așa trage de cu milă / Că moare fără lumină.” (8) De-aici și amărăciunea feciorului ce se consideră blestemat de maică, blestem greu care: ”e mărunt ca bobul / Dar arde ca focul”, iar jelania i se încarcă de tragism: ”Că de cât mă blestemai / Mai bine gâtu-mi suceai, / Nici flămând nu mai umblam, / Nici de boală nu zăceam / Nici la bățălii mergeam.” Locul natal, după care plecatul tânjește, este motiv-obsesie dorință ultimă ce i-ar fi dat șansa mântuirii: „Era să fiu îngropat, / Cu tine, maică-ntr-un sat, / Nu-ngropat în altă țară, / Fără lumină de ceară, / Fără popă și diac, / Maică, rău m-ai blestemat!”

O altă dovadă că blestemul în alte situații rămâne un simplu pretext artistic este oferită, în ordinea prestabilită, și de cântecul de haiducie, unde blestemul haiducului devine simplu reproș adus „codrului-făgui”: „Bată-te legea făgui, / De ce n-ai venit să-mi spui / Că-n tine dă frunza-ntâi, / Să-mi iau armele din cui / Flinta de la căpătâi / Și-n tine, codre, să tui!” (9)

Dar stările de suflet își au modulațiile lor felurite și nu rareori în cântec se încrustează durerea pricinuită, printre cele deja reliefate, și de chinul trudei neîmplinite, urmare parcă a unei predestinări iremediabile. „Bătutu-s, Doamne, de nevoi, / Ca drumul de car cu boi, / Bātu-s, Doamne, de străini, / Ca holda de mărăcini.” De-aici, compasiunea pentru omul a cărui existență sub piază blestemului, se pulverizează catastrofic, rătăcindu-și steaua norocului. Necazul îi pecetluiește sufletul: „Necăjitu-i omul, Doamne, / Când se culcă și n-adoarme, / Când își dă boii pe junci, / Vacile pentru juninci, / Cismele pentru opinci / ...Fără bogății și nume, / Hai necaz, necaz, necaz, / Trag la tini fără răgaz, / Că rodul câștigului / E bătaia vântului, / Hai năcaz, năcaz, năcaz!” (10)

Tribulațiile fetei înstrăinate este o altă dimensiune ce se impune în respectivul centru, urmare a unui blestem nepereche, blestemul mamei, prin nimic mai puțin dramatic decât cel aruncat feciorului. Cântecul de înstrăinare se încarcă astfel de o emoție dureroasă, urmare a jertfelor pe care fata le plătește în scopul regăsirii paradisului pierdut.

Metamorfozarea fetei în pasăre, procedură magică arhetipală, pentru a-și vizita părinții de care s-a înstrăinat, bătuită de forța blestemului, pare să rămână o modalitate de salvare iluzorie. Pentru că drumul odată bătut îi refuză întoarcerea „din țară străină.” Litania de altfel se susține valoric prin inedite formule poetice a căror prospețime se păstrează nealterată de vreme: „Maică, tu coși la lumină / Că mă știi-n lume străină / Maică, de ce mă blestemai / Și la tine nu mă chemi? / Maică, nu mă blestema /

Că eu, maică-s fiica ta / Maică, vino de m-alină / Că-s dusă-n țară străină Maică, nu mă blestema, / Că plâng pe inima ta, / Mumă-n sat să nu mă spui, / Că-s Măria nimănu / Mumă!” (11)

Prin recul, urmare a dorului rămas arzător pe suflet, de astă dată, înstrăinata, la rândul său, își adresează blestemul maicii de cununie, respectiv nănașei, văzută drept cauză a nenorocului său: „Nănașă, dragă nănașă, / Mâna de ț-ar fi secăt, / Când m-ai dus la cununat / Mi-ai pus cununa pe cap. / Nu ț-aș mai fi zis pe nume, / Că m-ai dus să mă cunune!” Replica nașei, deși pare o improvizatie în context tematic, totuși, prin dramatismul ei sugerează dorința impunerii firescului ca stare a normalității lumii: „Taci, fină, nu blestema, / Că nu-i a noastră vina / Că cunun-a fost la mine / Și ochii au fost la tine, / Să te fi uitat mai bine!” (12)

Desferecările de blesteme

Dincolo de procedurile religioase, deja avute în atenție, în cadrul unui asemenea univers de mare expresie poetică se consumă și alte ceremoniale, menite să contribuie vivificativ, respectiv să se încarce de valențe purificatorii, întru dezlegarea de blesteme, dintre care, puținele ce se mai pot reconstitui, le vom releva în continuare.

Cu rol anticipativ, readucem în atenție faptul că, dincolo de procesiunile religioase, din timpuri arhaice, vin înspre noi practici diverse, fundamentate pe complexe ritualice, proceduri și rituri ce se cer săvârșite cu rol potegitor, împlinit prin descătușarea de sub semnul blestemului. În această sistemă ca o procedură clasică, din fondul de valori tradiționale, descântecul se legitimează ca o formă purificatoare, prin care magicul esențializează lumea. Dintre acestea, se includ în câmpul magic, în primul rând bunurile de valoare publică, precum fântânile dintre hotare, de la răscruci și izvoare, intrările în localitate, locurile publice și alte repere a căror implicare în viața colectivității este plenară. Astfel, în acest univers, în urma unor îndelungi căutări, autorul a dedus faptul că motivația practicilor ce se desfășoară în aceste concentrate este dată de credința că duhurile rele, potrivnice, pot acționa malefic. Așa bunăoară, fântânii, încă nedată-n folosință, i se pot răpi izvoarele. Ca urmare, intervenția magică urmărește îndepărtarea duhurilor rele, prin diverse proceduri, urmărindu-se să nu se lege niciodată blestemele, iar oamenii să-și găsească în oglinda apei limpezimea gândurilor. Fântâna era dezlegată de către Descântăreața, cu participarea unor copii, anume chemați, în planul magicului, simbol al purității. Practica, în fapt, își are o regie anume. Astfel, copiii horesc în jurul fântânii, iar Descântăreața aruncă în fântână busuic, leuștean și făină de grâu, toate cu rost de curățenie și purificare. Implicația semantică a horei în jurul fântânii rezultă din conceptul eficienței sale magice, de apărare, cerc magic de netrecut de către forțele malefice, iar copiii sursă de energie, de vitalitate. La rândul lor, florile și plantele folosite, la care se adaugă făina de grâu, însumează valori emblematice, cu larg ecou în practicile noastre ritualice.

7. Gherasim Rusu Toğan, Cântecul de iertare, Editura Libra, 1994.

8. Poezii populare din Transilvania, Colecția I. G. Bibicescu, p. 459.

9. Aurelian Popescu, Ideea de dreptate și libertate, în cântecul popular, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1988, p. 158.

10. Din colecția autorului

12. Conf. Adrian Fochi, Valori ale culturii populare românești, Editura Minerva, București, 1988, p. 174.

(*continuare în numărul viitor*)

AXIOMA (nr. 59, feb. 2005). Ieronim Tătaru revine tot cu „dragostea dintâi”, Caragiale, de data aceasta la 115 ani de la premiera dramei *Năpasta*, la Teatrul Național (*Meandrele criticii*). Reținem și un interviu - neconvențional? - realizat de Emanoil Toma cu acad. Eugen Simion la Ploiești, cu prilejul primirii de către acesta a titlului de *doctor honoris causa* al Universității din orașul petrolului. Un eseu semnat de Ion Necula se referă la *Cioran și apelpisirile neschimbării la față a României*. Codruț Constantinescu scrie *Despre sclavie* (“Comunismul [...] a reușit să arunce societățile pe care le-a terorizat în perioada sclavagistă”). Viorel Cernica face o *Observație asupra educatorului*, iar Constantin Trandafir ia în vizor *Dosarul Bacovia II* de Constantin Călin. Numeroase cronici aplicate semnate de Ion Dumitru, Marian Chirulescu, Ion Necula, Nicolae Dumitrescu, Ion Roșioru. Și alte texte incitante din domenii „conexe” – religie, matematică, muzică, plastică. Interesant dialogul (în traducerea lui Florin Dochia) dintre Günter Grass și Pierre Bourdieu din 20 noiembrie 1999.

ATENEU (nr. 2, feb. 2005). Despre *Filosoful Dostoievski* scrie Ion Fercu. Mai găsim un interviu cu maestrul Ludovic Bacs la 75 de ani, Adrian Jicu despre *Ion Creangă povestitorul* și Carletta Elena Brebu despre *Camil Petrescu. Schițe pentru un portret*, ambele de Irina Petraș. Al. Călinescu scrie despre *Centrul și periferia lașilor*, iar Constantin Călin ne oferă revelatoare *Scene din colcovii*.

PROVINCIA CORVINA (nr. 35, martie 2005) e doldora de poezie, proză scurtă (autori de toate vârstele) și cronici + recenzii, dând seamă despre actualitatea literară. Benefică ideea paginilor de mijloc dedicate prezentării, cu imagini, a unui artist plastic, acum Tiberiu Balazs. Eugen Evu se declară, în *Contraeditorial*, pentru o lege a lustrației. O revistă elegantă, cu nimic „provincial(ist)ă”, cum ne-ar sugera denumirea.

POESIS (nr. 1-2, ian.-feb. 2005). La fel de bine organizată și bogată în texte remarcabile - poeme, cronici, eseuri, interviuri cu Ștefan Caraman, Daniel Corbu și Irina Mavrodin (prezentată mai pe larg de Gina Puică), un sector consistent de traduceri în și din limbi de circulație mondială. Continuă jurnalul „scene din viața Domnișoarei Cristal Harder” al doamnei Svetlan Paleologu-Matta. Parcă am simțit lipsa unui text „editorial” care să fixeze revista (și) în actualitatea momentului. Prietenul George Vulturescu ar avea și puterea și știința s-o facă...

ADEVĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC (nr. 758-760, martie 2005). Reținem cu păcătoasă parcimonie cronică literară *Psarele critice* de Daniel Cristea-Enache la cartea lui Sorin Adam Matei *Boierii minții* (nr. 758-759), aceea a lui Andrei Terian al antologia *Generația 2000* de Marin Mincu (nr. 758), dar mai cu seamă *Stenograma întâlnirii tov. N. C. cu scriitorii în 1978* (nr. 760) despre care și scrie C. Stănescu. „Negociatorii” sunt scriitori care apelează la un mod de a supraviețui în regimul totalitar comunist: scrisori, cereri de audiență, „întâlniri” la care dialogul „e de fapt, cum fusese totdeauna, un monolog”. Ce discută scriitorii (Eugen Barbu, Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Mircea Radu Iacoban) la o asemenea „întâlnire” e reprodus în revistă. Din același nr., opiniile lui Claudiu Komartin despre *Generația 2000*, interesante, căci fac un scurt istoric la conceptului de generație și se referă corect la cele două mari generații postbelice, '60 și '80, dar mult prea evident orientate *pro domo*. Adică generația 2000 are un loc special în istorie, are o viziune nouă, „la limita între comercial, existențial, mediatic (cf. Elena Vlădăreanu). „Acum s-ar părea că se revine la absoluta unitate dintre autor, semn și cititor” este o frumoasă naivitate, din fericire benignă, iar „Punctul final al «aventurii» existențiale, transpuse inevitabil în produsul artistic, nu mai este moartea, golul, absența, disfuncționalitatea, kenosis-ul, ci transcendența” e cel puțin inexact, departe de realitatea «generației» cu pricina, poate în consens cu dorințele neîmplinite ale unora dintre cei ce se vor revendicați de la ea.

ROMÂNIA LITERARĂ (nr. 9, 10, 11, martie 2005). Poeme de Marta Petreu, Scrisori inedite ale lui Titu Maiorescu; Ion Simuț glosează interesant în marginea unui mic volum realizat de Constantin Hârlav, *Caragiale interviuat. Plebiscitul presei*; patru eseuri de Viktor Erofeev. (9) Reținem *cronica pesimistei* de Ioana Pârvolescu: *Secolul comunicării*; un portret de Pavel Șușară: *Cine ești dumneazea, Rdu Bogdan?*; Rodica Binder scrie despre *Viața muzelor* – subiect de volum! (10) Două texte inedite despre poetul și matematicianul Ion Barbu (110 ani de la naștere); poezii de Constanța Buzea; Daniel Cristea-Enache publică postfața la *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* de Ion D. Sârbu, în curs de apariție la Ed. ICR;

VIAȚA ROMÂNEASCĂ (nr. 1-2, 2005). Excelente poeziile de sub titlul generic *Poemul trecerii* de Liviu Ioan Stoiciu, care ne amintesc de *La plecare. Ancheta Secolul XXI va fi, totuși, religios? Va fi! În ce fel?* (Valentin Tașcu); „va fi mistic” (Vasile Andru); „fiecare secol a fost religios” (Radu Comănescu); „Din păcate, va fi...” (Dan Stanca). Parafrazând, putem spune: Secolul XXI va fi cultural sau, dacă nu, va fi un Babilon. Ionel Necula continuă să scrie despre Ion Petrovici (ultima ieșire în Occident). Marian Diaconu restituie un text al lui Mircea Vulcănescu despre Rabelais. Florin Mihăilescu scrie cu recunoscuta-i comprehensiune despre exegetul Barbu Cioculescu. Theodor Codreanu – un bogat comentariu despre „dialogul cu moartea” în poezia lui Grigore Vieru. Radu Voinescu „citește” romanul „de consum” pe care-l aștepta.

PORTO FRANCO (1-2-3, 2005). Pe copertă, statuia lui Eminescu din parcul gălățean și, alături, *Quadriga* (lui Mihai Eminescu) de Nichita Stănescu. Imaginile ne-au amintit cu nostalgie de locurile și persoanele cunoscute și îndrăgite. Despre poezia lui Florin Dochia (din vol. *Grădina de hârtie*), puține cuvinte, dar pline de miez: „Frapează ușurința rostirii, periculos de convingătoare”. Citim cu satisfacție notele polemice ale lui Mihai Cimpoi: *Eminescu și (sau) Caragiale*. Desigur, complementaritate. Versuri de Grigore Hagiu și Ioan Flora (*in memoriam*): „Am vorbit aseară cu vocea sumbră, abruptă înșiruire de sunete; / se uscau arțarii pe aleea din fața casei mele, se prăvăleau / sub asfalt vrăbii și coțofene. / Aseară, despre trecutul etern.” În amintirea dispărutului, scriu poeme simțitoare Șteril Vicol și Eugenia Delad. Versuri de Nichita Stănescu, Vasco Popa, Adam Puslojic etc.

LITERE (nr. 2 (50), feb. 2005). Glosele la Marin Preda prilejuite lui Tudor Cristea de cartea lui George Geacăr *Marin predă și mitul omului nou* dau la iveală același ingenios comentator, care știe să „prindă cu privirea” „identitățile”. Christian Crăciun scrie, cum îl cunoaștem, dens și plastic *ars memoriae*. Interesant, o avalanșă de semnături „feminine”: Ioana Dana Nicolae „contextualizează” postmodernismul apud Linda Hutcheon, Ana-Maria Olteanu continuă proza premiată *Almathar Zoe*, Ștefania Rujan glosează despre *Țările române între Orient și Occident la începutul epocii moderne (1800-1848)*. Se acordă o plăcută atenție *Revistei Noi*. În legătură cu cartea lui Theodor Codreanu, *Mitul Eminescu*, într-adevăr scenariul destul de abil pare atins de fantezie, dar cum vine treaba asta - să fabulezi producând în permanență citate argumente? Mare, mar performanță!

SINTEZE LITERARE (nr. 46-47, Ploiești, 2005). Nichita Stănescu, în atenția poeților și eseistilor. Ca de obicei, multă poezie: Gheorghe Licsandru, Ion Gaghii, Rodian Drăgoi, Theodor Nicolae Poiană, Costel Stancu, Daniela Sperlea, Roxana Sperlea, Filip Köllö. Dar și proză: Fănuș Neagu, Mihai Antonescu, Nicolae-Paul Mihail, Cornel Sântioan Cubleşan. Comentariile sunt cam expeditiv. La fel interviurile cu Traian T. Coșovei și Constantin Trandafir. Notele de jurnal ale Consatnței Coman Mezdrea, *Un posibil miracol*, sunt sensibile impresii despre creația artistică.

ADRIAN MARINO. IN MEMORIAM

5 septembrie 1921 – xx martie 2005

S-a stins din viață ADRIAN MARINO, critic, istoric și teoretician literar. În hermeneutica ideilor literare e un fondator care depășește granițele naționale. Cărturar de o erudiție renașcentistă, devenise legendă încă din timpul vieții și, ca orice legendă, aveam senzația că e fără de moarte. Opera lui a vrut și s-a realizat monumental, pe linia Cantemir, Hasdeu, Iorga, G. Călinescu. Un umanist de anvergură într-o lume a disipării și anomiei. Și totuși, savantul, în sensul propriu al cuvântului, avea nostalgia Cetății, a comunicării cu contemporanii. A participat la congrese și colocvii ale Asociației Internaționale de Literatură Comparată (Fontreal-Otawa, Budapesta, Innsbruck, Madrid), la Congresul asupra Iluminismului de la Pisa, la Colocviul asupra Expresionismului de la Strasbourg. A fost Membru al Asociației Internaționale de Literatură Comparată (și în comitetul de coordonare între 1976-1982), al Asociației Internaționale a Criticilor Literari. A coordonat revista *Cahiers roumains d'études littéraires* a colaborat la numeroase reviste românești și străine. Este de-a dreptul miraculos cum marele învățat mai găsea timp să călătorească așa de mult (pentru studii, firește), ba încă să se implice în dezbateri energice, să corespundă cu o consecvență incredibilă, de vreme ce 1-a onorat cu epistole și pe un insignifiant condeier; din cea mai mică provincie. După 1990, Vocația enciclopedică s-a materializat în trilogia incomparabilă în domeniu: *Biografia ideii de literatură*, apoi s-a consacrat aproape exclusiv mai vechii sale frământări privitoare la „ideea europene”, raportului dintre cultura noastră și cultura europeană, militând pentru imperativul participării, cu drepturi egale, a literaturii române la „Republica europeană a literelor”, fără complexe de inferioritate, fără orgolii protocroniste. În ultima vreme, lucra la o bibliografie pentru Biblioteca Centrală Universitară din Cluj, cu tot ce a scris el sau s-a scris despre el. Acumulase o mare oboseală și, respirând din ce în ce mai greu, inima lui cea mare a încetat să mai bată. Astfel se stinse în al 84-lea an al vieții sale care a fost și va rămâne cel mai de seamă teoretician al literaturii în ultima jumătate de veac.

Constantin TRANDAFIR

Adrian Marino a publicat: „*Viața lui Alexandru Macedonski*”, București, Editura pentru Literatură, 1965; „*Opera lui Alexandru Macedonski*”, București, Editura pentru Literatură, 1967; „*Introducere în critica literară*”, București, Editura Tineretului, 1968; „*Modern, Modernism, Modernitate*”, București, Editura Univers, 1969; „*Dicționar de idei literare*”, I, A-G, București, Editura Eminescu, 1973; „*Critica ideilor literare*”, Cluj, Editura Dacia, 1974; „*Ole! Espana*”, București, Editura Eminescu, 1974; ed. a II-a, Craiova, Aius, 1995; „*Carnete europene*”, Cluj, Editura Dacia, 1976; „*Prezențe românești și realități europene*”, București, Editura Albatros, 1978 (Ediția a II-a, Editura Polirom, 2004); „*Hermeneutica lui Mircea Eliade*”, Cluj, Editura Dacia, 1980; „*Litterature roumaine. Litteratures occidentales. Rencontres*”, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981; „*Etiemble ou le comparatisme militant*”, Paris, Gallimard, 1982, 1988; „*Tendances estétiques*, în *Les Avant-gardes littéraires au XX-eme siècle*, vol. II., *Theorie*, Budapesta, Akademiai Kiado, 1984; „*Hermeneutica ideii de literatură*”, Cluj, Editura Dacia, 1987; „*Comparatisme et Theorie de la Litterature*”, Paris, Presses Universitaires de France, 1988; tr. rom. Iași, Polirom, 1998; „*Biografia ideii de literatură*”, vol. I: *Antichitate – Baroc*, Cluj, Editura Dacia, 1991, vol. II: *Secolul Luminilor, Secolul 19*, Cluj, Editura Dacia, 1992; vol. III: *Secolul 20, partea I*, Cluj, Editura Dacia, 1994; vol. IV: *Secolul 20, partea II*, Cluj, Editura Dacia, 1997; vol. V: *Secolul 20, partea III*, Ed. Dacia, 1998; vol. VI: *secolul 20, Partea IV*, Cluj, Editura Dacia, 2000; „*Evdări în lumea liberă*”, București, Institutul European, 1993; „*Pentru Europa*”, Iași, Polirom, 1995, ediția a II-a, 2005; „*Politică și cultură*”, Iași, Polirom, 1996; „*The Biography of Idea of literature. From Antiquity to the Baroque*”, Albany, N.I., State University of New York Press 1996, tr. engleza; „*Revenirea în Europa. Idei și controverse românești, 1990-1995*”, Antologie și prefață, Craiova, Aius; „*Modern, Modernizare, Modernism*”, Beograd, Narodna Kniga, 1997, tr. sirbo-croata; „*Cenzura în România. Schiță istorică introductivă*”, Craiova, Aius, 2000. „*Al treilea discurs. Cultura, ideologie și politică în România*” - Adrian Marino în dialog cu Sorin Antohi (Editura Polirom, 2001).

Puterea lecturii

(urmăre din pagina 32)

Nu mai există spații publice fără imagini și muzică – artificialul ia locul naturalului, se restrânge capacitatea de imaginație, oferta de *prêt-à-porter* excede cererea, inundă și falsifică natura înconjurătoare. „Totul este organizat astfel încât să fim solicitați fără încetare, abrutizați, într-un mediu agitat, zgomotos. (...) Tehnologia a pus mâna pe puterea asupra utilizatorilor. Internetul este o iluzie a comunicării care ne este impusă ca necesitate. Or, ea se manifestă dintr-o voință pur economică, fără justificare intelectuală. Marea întrebare rămâne: cine va profita de asta? La Buenos Aires, bunica mea refuza să-și pună telefon. Zicea că e ca și cum ai vorbi cu fantomele. Azi, lumea întreagă comunică cu fantomele. În ceea ce mă privește, prefer să citesc, să conversez – două lucruri care cer o prezență.”

Firești preferințele celui pentru care „cuvintele pe o pagină fac universul coerent” (*Dans la forêt du miroir*). El e

convins că „o carte ne poate face mai buni și mai înțelepți”. Dar mai multe cărți? Și cine are nevoie de buni și înțelepți?

Parafrazând, aș zice că se poate trăi și fără lectură, și fără cărți, dar, zău, nu merită. Și mă întorc repede la Manguel, care spune frumos despre cititorul ideal că este „singura persoană capabilă de a fi poligamă fără ca numeroasele sale aventuri să-i poată fi reproșate vreodată”. E greu, da, să ajungi la ideal, să urci în vârful piramidei - cum spuneam altădată -, acolo unde sunt înălțuții „sclavii lecturii”, „aventurieri cunoașterii spirituale”. Îmi amintesc de mărturisirea lui Goethe: „Oamenii nu știu cât timp și efort e necesar ca să înveți să citești. Am muncit optzeci de ani la asta și n-am putut spune niciodată că am ajuns la capăt.”

Să aștept, așadar, ca această „odă lecturii și strigăt de furie”, *Pinocchio & Robinson*, să ne ajungă la îndemână, s-o luăm drept manual pentru profesorii care vor să fie și discipoli. Până atunci, mai vorbim noi. Mai citim noi. După ce mă uit la televizor...

Florin DOCHIA

In memoriam

Mapamond

31

Puterea lecturii

Stu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la cele douăzeci și patru de ore pe care le are fiecare zi, la cele vreo trei mii de cărți pe care le pot citi într-o viață, simt amenințarea unei continue primejdii, aceea de a nu ajunge la capătul drumului, la textul cu T mare, cel care poate încă nu a fost scris, dar mă așteaptă undeva, la o răspântie de unde pornesc toate textele, toate lumile inventate tocmai pentru că trebuie să existe. Iată de ce, de la dezbaterile despre lectură publicată într-un număr anterior, am rămas blocat în curiozitatea de a afla în permanență ce se mai zice în domeniu, ce se mai aude, cine ce socoate că trebuie făcut pentru ca lectura cărților să nu devină un fapt minor, o preocupare a unei minorități - mai că-mi vine să aduc argumente din zona political correctness spre a salva o dragoste mereu neîmplinită deplin. Așadar, atunci când am dat de vestea unei noi apariții editoriale al lui Alberto Manguel - Pinocchio & Robinson. Pentru o etică a lecturii -, din al cărei tiraj cinci mii de exemplare au fost difuzate gratuit de către Oficiul cărții din Poitou-Charentes în liceele respectivei regiuni franceze (cu acordul autorului și editurii), am scotocit după mai multe amănunte. Prea semăna situația descrisă altădată de el cu aceea de la mine de acasă, din România! (Măcar din punctul de vedere al crizei lecturii suntem în rândul lumii...) Și nu prea semăna inițiativa aceluia Oficiu... La îndemână mi-a venit un interviu realizat de Martine Laval pentru Télérâma (!!!) și intitulat «Lectura înseamnă luarea puterii». Gurmandul cititor de origine argentiniană, stabilit, de vreo patru ani, într-o casă parohială dintr-un cătun francez, înconjurat de o bibliotecă de treizeci de mii de volume, nu obosește să lupte pentru salvarea cărții care este citită și recitită. După ce, pe la șaisprezece ani, când lucra într-o librărie, a început să-i citească unui Jorge Luis Borges atins de cecitate, descoperind pasiunea plăcerii infinite a lecturii, autodidactul poliglot devine treptat un «om bun la toate»: eseist, traducător, editor și... romancier.

Marine Laval îl abordează direct: „În Pinocchio & Robinson afirmați că lectura este disprețuită, amenințată. Această carte este un strigăt de război...” Manguel nu se lasă invitat prea mult: „Lectura este atât de în pericol, încât nu mai e loc de maniere. Catastrofa este iminentă. Într-un fel poate unic în istorie, am intrat într-o perioadă de dezumanizare. Puterile economice organizează mizeria intelectuală. Actul intelectual - citește, reflecția - nu mai are nici un prestigiu, pentru că nu creează nici un produs financiar. (Aici mi-am amintit de cineva care, nu de mult, a strămbat din nas la un interviu cu un fenomenolog pentru o gazetă locală; la ce ne mai trebuie și filosofii ăștia! - ghiceam comentariul „printre rânduri”. - n. m.) Altădată, măcar, exista un reflex de pudoare. Astăzi, nu există decât aroganță: ignoranții își etalează incultura și se laudă cu asta. În fața acestei imbecilități galopante, nu am de ales decât să îmi scriu frustrarea, furia, angoasa.” După Manguel, actul lecturii e o conversație cu un autor, cu o carte, cu sine. A citi cere o prezență, înseamnă a descoperi, a reciti după bunul plac, a dialoga cu trecutul, a învăța să gândești, să-ți depășești limitele - ale tale și ale cărții citite. A citi înseamnă să cercetezi ambiguitățile, fără a înceta să-ți pui întrebări și să mergi de fiecare dată mai departe, mai departe, dincolo de orice răspuns facil. Zice el că „în literatură nu există răspunsuri monosilabice - da, nu - decât în spațiile deschise. Soluțiile simple le găsim în sitcomuri (ori telenovele... - m.n.) sau la Paulo Coelho. A citi înseamnă a învăța despre tine, a învăța despre lume. Înseamnă să câștigi libertatea, puterea.” Dar nu e cam periculos să citești? Ba da, de asta în societățile occidentale (de care ne tot apropiem orbește și noi...) nu mai are valoare activitatea intelectuală, se reduc bugetele Educației, Culturii, se tratează cu indiferență bibliotecile. la temelia puterii sunt indivizii pierduți și

supuși, gregarizați. Se vehiculează imaginea unui cititor nu prea sexi, caricaturizat cu ochelari, mereu singur, izolat într-un colț. E o ființă periculoasă pentru că e capabilă să se sustragă regimului impus de cultura înconjurătoare, să iasă din rând. „Societatea noastră devalorizează lectura pentru a se proteja de indivizii care vor s-o ia la întrebări.”

Pentru Manguel - și sunt (suntem?) în consens cu el - cartea nu e un produs comercial, pur și simplu pentru că este esențială supraviețuirii unui individ într-o societate cultă. O carte nu va fi niciodată un obiect ca altele, din rațiunea inerentă oricărui act creator: dreptul la eșec. „Orice operă e rezultatul unei sume de eșecuri.”

Editorii caută cărțile de succes rapid, cărțile ușoare, care să nu pună probleme cititorilor și să aducă beneficii rapide. Dar literatura cere timp. Gabriel Garcia Márquez a publicat șapte sau opt cărți înainte de succesul cu Cien años de soledad. Abia atunci a fost „descoperit” și citit cu adevărat. Așadar, nu este suficient să știi să citești ca să devii cititor. Lectura este o activitate elitistă - zice Manguel din nou. Dar această elită e deschisă lumii întregi. De mult timp se dă dificultății un sens negativ. Dar prin această dificultate atingem stelele! Și prin lipsa de grabă, prin răbdare, căci trebuie timp pentru asta. Dar, într-o societate în care totul merge repere-repede și credem că putem obține orice fără efort, dificultatea și răbdarea sunt experiențe pe care le respingem, uitând că la capătul efortului există adevărata, profunda plăcere, împlinire.

Provocarea lui Alberto Manguel de către Martine Laval nu încetează. „Pentru dvs., orice profesor bun trebuie să predea anarhia.” Și argentinianul marșează: „nu scriu pentru a alina lumea! Dacă cititorii nu vor să fie deranjați, atunci s-o citească pe Amélie Nothomb. A învăța, ca și a citi, e dificil și cere timp. Profesorii sunt prinși în capcană: li se cere să trezească curiozitatea, să-i învețe pe studenți să gândească ei înșiși și, în același timp, sunt obligați să-i facă să respecte codurile unei societăți care refuză să accepte că individul însuși gândește singur! Școala pregătește pentru cititul propagandei: ceea ce este superficial, ce defilează pe ecran, sloganuri, publicitate etc. Iau exemplul lui Pinocchio. Ca o bună paiață, citește cuvintele, dar nu le digeră, le repetă ca un papagal. E incapabil să personifice un text, să-i afle bogățiile, ambiguitățile... Gândirea, reflecția funcționează ca un mușchi. Dacă nu e folosită, se atrofiază. Profesorii nu au altă alegere de făcut decât să intre în rezistență.” Pare evident că Manguel are despre profesori o imagine cam idilică. Nu-și pune problema dacă nu cumva și ei ar trebui să fie, în același timp, și discipoli. Căci mă gândesc, în total consens cu filosoful de care aminteam mai sus, că relația profesor-discipol este biunivocă - fiecare poate lua locul celuilalt, măcar din când în când. Astfel pot depăși orice criză a societății, care - cum zice același Manguel - nu este decât o criză de imaginație. Abandonându-se facilului, comodității, rolului de spectatori ai unei „telereality” care înlocuiește realitatea adevărată, contemporanii noștri au o percepție falsă asupra lumii.

(continuare în pagina 31)